

การนำวิถีสู่ประพตินิติบุคคลมาปรับใช้ในประเทศไทย

จากการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางด้านสังคม ประกอบกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วในประเทศไทยในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา นโยบายของรัฐบาลที่มุ่งจะพัฒนาการจากประเทศเกษตรกรรมไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC) ในอนาคตนั้น ก่อให้เกิดการพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก มีการลงทุนประกอบธุรกิจในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอุตสาหกรรมโดยก่อตั้งโรงงานผลิตสินค้าดำเนินกิจการในรูปของนิติบุคคลซึ่งอยู่ในรูปบริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด และจะเห็นได้ว่ามีปริมาณมากขึ้นในระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมา เกิดบริษัทขนาดใหญ่ที่ประกอบกิจการค้าครบวงจร และบริษัทที่ประกอบธุรกิจข้ามชาติโดยร่วมลงทุนกับนักธุรกิจชาวไทย (Joint Venture) นอกจากนี้ยังประกอบด้วยธุรกิจขนาดเล็กมากขึ้นส่งผลตามมาซึ่งอาชญากรรมที่กระทำโดยนิติบุคคล ที่มักจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากมาย ต่อเศรษฐกิจสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ ดังจะปรากฏเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ เช่น นิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการโรงงานผลิตน้ำตาลทรายที่จังหวัดขอนแก่นปล่อยกากน้ำตาลสู่ลำน้ำพอง ทำให้เกิดน้ำเน่าประสาชานที่อาศัยอยู่สองฝั่งไม่สามารถที่จะใช้น้ำได้ปลาตายเป็นจำนวนมากบางชนิดสูญพันธ์ หรือที่ปรากฏเป็นข่าวใหญ่อยู่ในปัจจุบันที่บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ขนาดใหญ่ขาดสภาพคล่อง รัฐต้องยื่นมือเข้าไปโอบอุ้มโดยที่ผู้บริหารก็ยังคงดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขไม่ถูกลงโทษ ซึ่งจะเห็นว่ากระทบต่อเศรษฐกิจและบุคคลจำนวนมากความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วร้ายชนิดที่ยากจะแก้ไข มูลค่าความเสียหายมากมาย นอกจากนี้ยังมีอาชญากรรมที่มีได้เป็นข่าวหรือได้รับการปิดข่าวอีกจำนวนมาก กฎหมายต่าง ๆ ที่มีบัญญัติอยู่ในปัจจุบันนั้นบัญญัติขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว ตั้งแต่สมัยที่ยังมีปริมาณนิติบุคคลไม่มากนัก ดังจะเห็นได้ในส่วนของประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 ไม่มีบทบัญญัติให้นิติบุคคลมีความรับผิดชอบทางอาญา บทบัญญัติต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา ตลอดจนโทษและมาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมการกระทำผิดที่มีโทษ

ทางอาญาของนิติบุคคลซึ่งมีเพียงโทษปรับหรือริบทรัพย์สินยังไม่เพียงพอที่จะควบคุม
 อาชญากรรมที่ก่อโดยนิติบุคคลโดยเฉพาะอาชญากรรมที่อยู่ในรูปของอาชญากรรม
 ชุรกิจได้ ในส่วนของโทษปรับสำหรับนิติบุคคลก็จะมีอัตราค่าปรับค่อนข้างต่ำมาก
 เมื่อเทียบกับนิติบุคคลขนาดใหญ่ ๆ ที่มีทุนจดทะเบียนนับเป็นร้อยล้านบาท จึงมี
 ผลให้บริษัทมิได้มีความเกรงกลัวต่อโทษดังกล่าวเพราะอัตราค่าปรับเมื่อเทียบกับ
 รายได้ที่นิติบุคคลได้สูงนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นอัตราที่แตกต่างกว่ากันมาก จนคุ้มค่า
 ต่อการเสี่ยงในการกระทำผิดกฎหมายทำให้มักจะมีการกล่าวเสมอว่ากฎหมาย
 ชุรกิจ องครุฑในกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีบทบาทในการควบคุมอาชญากรรม
 ที่เกิดขึ้นในประเทศ จึงน่าจะได้ศึกษาเพื่อหาความเป็นไปได้ที่จะนำวิธีการ
 คุมประพฤตินิติบุคคลมาปรับใช้ โดยศึกษาถึงโครงสร้างกฎหมาย หน่วยงาน
 ตลอดจนข้อดีและข้อเสียเพื่อที่จะได้นำมาปรับใช้ในประเทศไทย เพื่อจะได้มี
 มาตรการต่าง ๆ ให้เลือกใช้ในการที่จะบังคับใช้กฎหมายแก่นิติบุคคลประเภท
 ต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตามกฎหมายได้มากกว่ามาตรการที่มีอยู่และเห็นได้ชัดอย่าง
 เป็นรูปธรรม

การคุมประพฤตินิติบุคคล (Probation for Juristice Person)
 หรือ (Corporate Probation) ซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา
 การทางเศรษฐกิจและสังคมในสหรัฐอเมริกาอันเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้า
 ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ สูง โดยใน
 ระยะเวลาไม่นานมานี้ศาลได้ใช้การคุมประพฤติเป็นทางเลือกในการพิพากษา
 จำเลยซึ่งเป็นนิติบุคคลในรูปของบริษัทและห้างหุ้นส่วนที่กระทำผิดมากขึ้น โดยเหตุ
 ที่โทษปรับเพียงอย่างเดียวไม่มีผลเพียงพอในการที่จะควบคุมการดำเนินกิจการ
 ของบริษัท¹ (Corporate Behavior) ได้เนื่องจากอัตราค่าปรับนั้นคิด
 เป็นอัตราส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับผลกำไรที่จะได้รับ ดังนั้นจึงนำวิธีการคุม

¹ The Administrative Office of the United State Court, Division of Probation, Ibid, P. 5.

ประพฤติมาใช้ โดยได้นำมาใช้เป็นมาตรการร่วมกับมาตรการในการลงโทษอื่น ๆ เช่น ปรับ ริบทรัพย์ หรือจำคุกผู้จัดการ เนื่องจากจะส่งผลในทางป้องกัน Deterrent มิให้กระทำผิดซ้ำอีกทั้งจะเป็นการข่มขู่มิให้กระทำผิดความผิดซ้ำอีก นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความยุ่งยากให้แก่นิติบุคคลอื่นจะเป็นการลงโทษ นิติบุคคลที่กระทำผิดรวมทั้งจะทำให้นิติบุคคลอื่น ๆ เกิดความเกรงกลัวไม่กระทำผิดซ้ำอีก

ดังนั้นจึงน่าจะได้อศึกษาถึงการคุมประพฤตินิติบุคคล ตลอดจนความเหมาะสมในการที่จะนำมาปรับใช้ในประเทศไทย เพื่อเป็นการพัฒนากฎหมายที่ใช้ควบคุมนิติบุคคลให้มีความก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยศึกษาถึงด้านต่าง ๆ เช่น กฎหมายหน่วยงาน และผลดีผลเสียในการนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้ในประเทศไทย โดยแบ่งศึกษาได้ดังนี้

4.1 โครงสร้างทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุมประพฤตินิติบุคคล

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลนี้จะแตกต่างกันออกไปรวมถึงวิธีพิจารณา รวมทั้งวิธีการคุมประพฤติ เนื่องจากประเทศต่าง ๆ มีแนวความคิดในการที่จะให้นิติบุคคลมีความรับผิดชอบอาญาแตกต่างกันออกไปโดยแบ่งได้เป็นประเทศที่ใช้หลักกฎหมายซีวิลลอว์ ประเทศที่ใช้หลักกฎหมายคอมมอนลอว์ และประเทศที่ปกครองในระบอบสังคมนิยม

4.1.1 กฎหมายต่างประเทศ จากการศึกษพบว่ามีการนำการคุมประพฤติมาใช้กับนิติบุคคลในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญา โทษและมาตรการปฏิบัติตลอดจนวิธีการคุมประพฤตินิติบุคคลมีดังนี้ คือ

ก. Model Penal Code (M.P.C.) ซึ่งเป็นกฎหมายอาญาแม่แบบของกฎหมายอาญามลรัฐต่าง ๆ บัญญัติไว้ดังนี้

1. บัญญัติไว้ในบทบัญญัติทั่วไปว่า บุคคล (Person) คือ ผู้กระทำ ซึ่งรวมทั้งบุคคลธรรมดาและบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือสมาคมในใดๆ ที่เกี่ยวข้อง²

ดังนั้นในบทบัญญัติทั่วไปประมวลกฎหมายอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนตามบทบัญญัติทั่วไปว่า นิติบุคคลให้หมายรวมถึงนิติบุคคลด้วย จึงเป็นการบัญญัติไว้เป็นหลักทั่วไปว่า นิติบุคคลจะต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาซึ่งต่างจากประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยซึ่งประมวลกฎหมายอาญาของไทยมิได้บัญญัติไว้ในบทบัญญัติทั่วไปว่า นิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญานอกจากศาลฎีกาจะได้อธิบายว่า นิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญาด้วย

2. มาตรา 2.07 บัญญัติให้บริษัทอาจจะถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งได้ถ้า³

1. ความผิดที่ฝ่าฝืน หรือความผิดที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติอื่น ๆ นอกจากประมวลกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ที่จะกำหนดความรับผิดชอบของนิติบุคคลไว้อย่างชัดเจน และการกระทำการโดยพนักงานของบริษัทที่กระทำไปในการกิจการของบริษัทหรือ ภายในขอบวัตถุประสงค์ของบริษัท

2. ความผิดซึ่งรวมถึงความผิดที่กำหนดไว้โดยเฉพาะเจาะจงให้ปฏิบัติตามกฎหมาย

3. การกระทำผิดของผู้กระทำซึ่งคณะกรรมการบริหารหรือพนักงานบริหารระดับสูงให้อำนาจ (Authorized) ได้ร้องขอ (requested) ได้สั่งการ (Commanded) หรือมอบหมายการปฏิบัติ หรือกระทำโดยประมาทเกี่ยวกับการกระทำในการดำเนินกิจการภายในขอบวัตถุประสงค์ของบริษัทหรือนายจ้าง

² Model Penal Code มาตรา 1 ดูภาคผนวก

³ Model Penal Code มาตรา 207 ดูภาคผนวก

จะเห็นได้ว่า Model Penal Code M.P.C. ของสหรัฐอเมริกา กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่าบริษัทจะต้องรับผิดชอบทางอาญาในประเภทใดบ้าง ในความผิด ซึ่งกระทำโดยพนักงานของบริษัท หรือผู้จัดการบริษัทที่กระทำไปภายในขอบวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจการบริษัท ทั้งความผิดที่กระทำโดยเจตนาและไม่เจตนา ซึ่งต่างกับประเทศไทย ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้บัญญัติให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาในประเภทใดบ้างแต่ศาลฎีกามีคำพิพากษาให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาในความผิดที่ต้องการเจตนาและไม่ต้องการเจตนา เว้นแต่ความผิดที่โดยสภาพแล้วนิติบุคคลไม่สามารถรับผิดชอบทางอาญาได้ แต่อย่างไรก็ตามบริษัทจะต้องรับผิดชอบทางอาญาล้ายกันจากการกระทำของผู้แทนนิติบุคคลซึ่งกระทำไปภายในขอบวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจการบริษัท

ข. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (The Model Criminal Procedure Code) บัญญัติไว้ดังนี้ คือ

1. อำนาจในการการทำความพิพากษา ตามมาตรา 3551 ศาลมีอำนาจพิพากษาในรูปนิติบุคคลของการคุมประพฤติและปรับตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดหรือปรับและให้คุมประพฤติไว้⁴

ดังนั้น ศาลจึงมีอำนาจในการพิพากษาลงโทษนิติบุคคลได้ตามมาตรา 3551 คือการคุมความประพฤติ ปรับหรือปรับและให้คุมประพฤติได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าศาลสามารถใช้การคุมประพฤติกับนิติบุคคลได้ ซึ่งต่างจากประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยซึ่งมิได้บัญญัติให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญา นอกจากศาลจะใช้ดุลพินิจว่านิติบุคคลต้องรับผิดชอบด้วย ส่วนการคุมประเวตินั้นนำมาใช้ในขั้นตอนของการสืบเสาะและพินิจ

⁴ โปรดดู The Model Criminal Procedure Code ในภาคผนวก

2. หลักเกณฑ์ในการคุมประพฤติ มาตรา 3561 วางหลักเกณฑ์ในการพิพากษาให้คุมความประพฤติไว้โดยทั่วไปว่าจำเลยซึ่งกระทำผิดโดยก่ออาชญากรรมอาจจะพิพากษาให้คุมความประพฤติได้ ยกเว้นแต่⁵

(1) เป็นความผิดอาญาร้ายแรง (Felony) ในระดับ A หรือ B และผู้กระทำผิดเป็นบุคคลธรรมดา

(2) ความผิดเป็นความผิดซึ่งการคุมประพฤติเคยถูกยกเลิกมาแล้วหรือ

(3) จำเลยต้องคำพิพากษาให้จำคุกในเวลาเดียวกันในความผิดฐานเดียวกันหรือฐานอื่น

3. การรอกการลงโทษและกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติ มาตรา 3651 ให้อำนาจศาลในคดีที่มีโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ศาลสามารถจะกำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสมเพื่อคุมประพฤติจำเลยได้ภายในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี⁷ ดังนั้นศาลสามารถพิพากษาให้ใช้วิธีการคุมประพฤติกับนิติบุคคลได้⁶ โดยการสั่งให้คุมประพฤติภายใต้ The federal Probation Act (18 USCS 3651) โดยการรอกการลงโทษปรับไว้ ถ้าไม่กระทำผิดอีกในระหว่างระยะเวลาการลงโทษดังปรากฏในคำพิพากษาระหว่าง U.S. v. Atlantic Rechfield Co. และคดีระหว่าง U.S. v. J.C. Enrilich Co.

ซึ่งในการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤตินิติบุคคลนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น เดิมไม่ได้บัญญัติให้นิติบุคคลจะต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาเช่นเดียวกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลในประเทศไทย เจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาจึงบัญญัติขึ้นเพื่อลงโทษบุคคลธรรมดา ต่อมาเมื่อมีนิติบุคคลมากขึ้นก่อให้เกิดปัญหาการกระทำผิดมากขึ้น จึงได้เปลี่ยนแนวความคิดว่า นิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญามากขึ้น โดยบัญญัติไว้ชัดเจนว่า

⁵ Model Criminal Procedure Code มาตรา 3561

⁶ 18 B Am Jur section 2148, P. 971

⁷ Model Criminal Procedure Code มาตรา 3651

Person นิติบุคคลให้หมายรวมถึงนิติบุคคลด้วย โดยให้รับโทษปรับและริบทรัพย์สิน เป็นส่วนใหญ่แต่ก่อให้เกิดความเกรงกลัวน้อย จึงได้นำมาตรการควบคุมความประพฤติมาใช้กับนิติบุคคลด้วย โดยศาลสามารถที่จะรอกการลงโทษปรับนิติบุคคลได้ ในส่วนโครงสร้างในเรื่องหลักเกณฑ์การคุมประพฤตินั้นกฎหมายกำหนดไว้ในลักษณะที่กว้างกว่าของประเทศไทยและเป็นอิสระ ทำให้วิธีการคุมประพฤติไปใช้ได้อย่าง กว้างขวางมากกว่าการคุมประพฤติในประเทศไทย

4. มาตรา 3563 แห่ง 18 U.S.C. ซึ่งบัญญัติถึงเงื่อนไขการคุม ประพฤติไว้ดังได้กล่าวมาในบทที่ 2 แล้วนั้น

ในส่วนของเงื่อนไขของการคุมประพฤติกำหนดเงื่อนไขในการคุมประพฤติ ไว้อย่างกว้างขวางและมีจำนวนมากให้ศาลสามารถเลือกใช้ได้ โดยมีเงื่อนไข หลายข้อที่เหมาะสมและสามารถนำมาใช้กับนิติบุคคลได้มากกว่า ประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 56 ของประเทศไทย ที่เงื่อนไขส่วนใหญ่จะเหมาะสมกับบุคคล ธรรมดามากกว่า แต่อย่างไรก็ตามในประมวลกฎหมายอาญาระบุเงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลจะเห็นสมควรกำหนดซึ่งเป็นเงื่อนไขกว้าง ๆ ไม่มีแนวทางให้ศาลได้ใช้ ทำให้เป็นเรื่องที่ยากจะใช้ดุลพินิจว่าเงื่อนไขใดจะเหมาะสมกับคดีนั้น ๆ จึงอาจ จะเป็นปัญหาที่ทำให้ศาลใช้การคุมประพฤติไม่มากนัก

4.1.2 กฎหมายเกี่ยวกับการคุมประพฤตินิติบุคคลในประเทศไทย

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 การรอกการลงโทษจะกระทำ ได้ต่อเมื่อศาลจะลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 2 ปี โทษอื่น ๆ อันได้แก่โทษกักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน ไม่สามารถรอกการลงโทษได้^๕ ดังนั้นศาลจึงไม่สามารถ ที่จะรอกการลงโทษนิติบุคคล หรือกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติกจำเลยซึ่งเป็น

^๕ ฎีกา 3015/2531

นิติบุคคลได้ เนื่องจากไม่สามารถที่จะจำคุกนิติบุคคลได้ แต่อย่างไรก็ตามศาลสามารถใช่วิธีการสืบเสาะและพินิจก่อนมีคำพิพากษาได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 และพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติ ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 11 ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจในการสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะและพินิจ โดยศาลมีอำนาจกำหนดให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้เพื่อนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยให้ถูกต้องเหมาะสมกับจำเลยแต่ละรายต่อไป เช่น ประวัติการกระทำผิดการประกอบอาชีพ ฯลฯ ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

ในพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 11 นี้ ไม่มีบทบัญญัติว่าในกรณีที่ศาลมีอำนาจให้ดำเนินการสืบเสาะและพินิจนั้นจะต้องเป็นคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดไม่เกิน 2 ปี เหมือนกับที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 วรรคแรก ในทางปฏิบัติศาลบางแห่งจึงอาจมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะและพินิจคดีที่ตามกฎหมายตราโทษสูงเกินกว่าที่จะใช่วิธีการคุมความประพฤติไว้ก็ได้ นอกจากนี้ยังมีกรณีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะและพินิจคดีที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลที่จำเลยให้การปฏิเสธ^๐ และในกรณีของนิติบุคคลกระทำผิด หรือกระทำผิดร่วมกับผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลชั้น ศาลอาจจะสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะและพินิจจำเลยที่ 1 ซึ่งได้แก่นิติบุคคล โดยผู้แทนหรือผู้จัดการ และจำเลยที่ 2 ในฐานะส่วนตัวของผู้แทนนิติบุคคลซึ่งกระทำผิดร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคดีดังต่อไปนี้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคดีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจในประเทศไทย

^๐ สุรศักดิ์ กิตติพงษ์พัฒนา, กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่, เอกสารหมายเลข 02/2529 (กรุงเทพมหานคร : งานสถิติประเมินผลและวางแผน สำนักงานคุมประพฤติกลาง, 2529), หน้า 32.

1. คำพิพากษาศาลชั้นต้นคดีอาญา หมายเลขดำที่ 11466/2535 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ ระหว่างพนักงานอัยการกรมอัยการโจทก์ และ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. โดยนาย ช. ในฐานะผู้จัดการจำเลยที่ 1 และนาย ช. ในฐานะส่วนตัว จำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสามกระทำความผิดฐาน ร่วมกันประกอบธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยการชำระเงินต่างประเทศ และ ซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามพระราชบัญญัติ ควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา พ.ศ. 2485 จำเลยทั้งสามให้การรับสารภาพ ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจก่อนจะพิพากษาว่าจำเลยทั้ง 3 มีความผิดตามฟ้อง ให้ปรับจำเลยที่ 1 ส่วนจำเลยที่ 2 และ 3 ให้จำคุกและปรับโทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้

2. คำพิพากษาศาลแขวงพระนครใต้ ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ 5406/2533 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ ระหว่างพนักงานอัยการกองคดี แขวงพระนครใต้โจทก์และบริษัท ก. จำกัด โดยนาง ก. และนางสาว ข. โดยฐานะนิติบุคคล จำเลยที่ 1 และนาง ก. ในฐานะส่วนตัว จำเลยที่ 2 และนางสาว ข. ในฐานะส่วนตัว จำเลยที่ 3

โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสามกระทำความผิดฐานร่วมกันลงรายการเท็จในบัญชี และละเว้นการลงรายการในบัญชี ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 285 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83, 91 จำเลยทั้งสามให้การรับสารภาพ ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจก่อนที่จะพิพากษา ให้ปรับจำเลยที่ 1 และพิพากษาจำคุกและปรับจำเลยที่ 2 และ 3 โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้

3. คำพิพากษาศาลแขวงพระนครเหนือ ในคดีอาญาหมายเลขดำ ที่ 1466/2534 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 2202/2534 ระหว่างพนักงานอัยการกองคดีศาลแขวงพระนครเหนือ โจทก์และบริษัท ม. โดยนาย ร. จำเลยที่ 1 และนาย ส. จำเลยที่ 2

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 เป็นนิติบุคคลประกอบกิจการหนังสือพิมพ์รายวัน จำเลยที่ 2 เป็นบรรณาธิการผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์จำเลยที่ 1 ร่วมกันกระทำความผิดฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 136 จำเลยทั้งสองให้การ รับสารภาพ ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจก่อนที่จะพิพากษา

ให้ปรับจำเลยที่ 1 2,000 บาท ส่วนจำเลยที่ 2 ให้จำคุก 1 ปี ปรับ 2,000 บาท โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด 1 ปี

4. คำพิพากษาศาลแขวงพระนครใต้ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ 10724/2535 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 11427/2535 ระหว่างพนักงานอัยการกองคดีแขวงพระนครใต้ โจทก์ บริษัท วิ จำกัด โดยนาย ว จำเลยที่ 1 และนาย ว จำเลยที่ 2

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสอง ร่วมกันโฆษณาคุณประโยชน์ คุณภาพ และสรรพคุณของอาหารอันเป็นเท็จและเป็นการหลอกลวงให้เกิดความหลงเชื่อโดยไม่สมควร และโดยไม่ได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และประมวลกฎหมายอาญาจำเลยทั้งสองให้การรับสารภาพศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจก่อนที่จะพิพากษาให้ปรับจำเลยที่ 1 15,000 บาท ส่วนจำเลยที่ 2 ให้จำคุก 3 เดือนปรับ 15,000 บาท โดยจำคุกให้รอการลงโทษไว้ 1 ปี

5. คำพิพากษาศาลแขวงพระนครใต้ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ 692/2535 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 2670/2535 ระหว่างพนักงานอัยการกองคดีแขวงพระนครใต้ โจทก์ บริษัท ม. จำกัด โดยนาย ส. จำเลยที่ 1 และนาย ส. ในฐานะส่วนตัวจำเลยที่ 2

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันประกอบธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยชำระเงินตราต่างประเทศ และซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา พ.ศ. 2485 จำเลยทั้งสองให้การรับสารภาพ ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจก่อนที่จะพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้องให้ปรับจำเลยที่ 1 ส่วนจำเลยที่ 2 ให้จำคุก 6 เดือนปรับ 10,000 บาท โทษจำคุกรอการลงโทษไว้ 1 ปี

6. คำพิพากษาศาลฎีกาพระนครใต้ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ 697/2535 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 2137/2535 ระหว่างพนักงานอัยการกองคดีแขวงพระนครใต้กับโจทก์ นาย ก. กับพวกรวม 4 คน

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสี่ ร่วมกับบริษัท ข. จำกัดซึ่งผู้แทนบริษัทหลบหนีไปได้ รวมคิดกระทำความผิดฐานร่วมกับพวกที่หลบหนีประกอบธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยชำระเงินต่างประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาตและซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

ประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามพระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา พ.ศ. 2485 จำเลยทั้ง 4 ให้การรับสารภาพ ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจ ก่อนที่จะพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้องให้จำคุกคนละ 6 เดือนปรับ 20,000 บาท โทษจำคุกรอการลงโทษไว้ 3 ปี

7. คำพิพากษาศาลแขวงพระนครเหนือในคดีอาญาหมายเลขดำที่ 1080/2535 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 3175/2535 ระหว่างพนักงานอัยการ กองคดีศาลแขวงพระนครเหนือ โจทก์และบริษัท E คอร์ปอเรชั่น จำกัด โดยนาย ว. กรรมการผู้จัดการกับพวกรวม 14 คน

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยและพวกกระทำผิดฐานร่วมกันประกอบธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยชำระเงินต่างประเทศ โดยไม่ได้รับอนุญาตซื้อขายและเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา พ.ศ. 2489 จำเลยทั้งสามรับสารภาพ ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจก่อนที่จะพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้องพิพากษาให้ปรับจำเลยที่ 1 16,000 บาท จำเลยที่ 2-14 ลงโทษจำคุก

จำเลยที่ 2-14 อุทธรณ์ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาตามคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 2571/2535 แก่คำพิพากษาศาลชั้นต้นเป็นจำคุกจำเลยที่ 2-14 6 เดือนปรับ 10,000 บาท จำเลยที่ 3-4 จำคุก 1 ปี ปรับ 50,000 บาท จำเลยที่ 5-14 จำคุกคนละ 1 ปี ปรับ 7,500 บาท โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด 2 ปี

8. คำพิพากษาศาลแขวงพระนครเหนือในคดีอาญาหมายเลขดำที่ 1081/2535 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 6590/2535 ระหว่างพนักงานอัยการ กองคดีศาลแขวงพระนครเหนือโจทก์และบริษัท ร. จำกัด รีเจต้า คอนซิลแตนท์ (ประเทศไทย) จำกัดกับพวก จำเลย

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกับพวกกระทำผิดฐานร่วมกันประกอบธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยชำระเงินตราต่างประเทศร่วมกันซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน พ.ศ. 2485 พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521

จำเลยให้การรับสารภาพ ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจก่อนจะพิพากษาว่า จำเลยกระทำผิดตามฟ้องให้ปรับจำเลยที่ 1 10,000 บาท จำเลยที่ 2-4 ให้ลงโทษจำคุก

จำเลยที่ 2 อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ 3427/2535 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 4470/2535 ให้แก้คำพิพากษาเป็นจำคุกจำเลยที่ 2 1 ปี ปรับ 10,000 บาท โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ 3 ปี

9. คำพิพากษาของศาลแขวงพระนครเหนือใน คดีอาญาหมายเลขดำที่ 4433/2535 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ . . . ระหว่างพนักงานอัยการศาลแขวงพระนครเหนือ โจทก์และบริษัทจัดหางาน จำกัด โดย นาย ป. กรรมการ กับพวกรวม 2 คน จำเลย

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยร่วมกันเรียกและรับค่าบริการและค่าใช้จ่ายเกินอัตราที่กำหนด ตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 และประมวลกฎหมายอาญาจำเลยให้การรับสารภาพศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจก่อนพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้องให้ปรับจำเลยที่ 1 23,885 บาท จำคุกจำเลยที่ 2 3 เดือน ปรับ 23,885 บาท โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ 2 ปี

10. คำพิพากษาศาลแขวงพระนครเหนือในคดีอาญาหมายเลขดำที่ 18895/2535 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 309/2536 ระหว่างพนักงานอัยการ กรมอัยการ โจทก์ และบริษัท ม. จำกัดกับพวกรวม 2 คน จำเลย

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 กับพวก ร่วมกันไปยึดถือครอบครองที่ดินของรัฐตามประมวลกฎหมายที่ดิน จำเลยทั้งสองให้การรับสารภาพ ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจก่อนที่จะพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้อง ปรับจำเลยที่ 1 50,000 บาท จำคุกจำเลยที่ 2 2 เดือนปรับ 5,000 บาท โทษจำคุกรอการลงโทษไว้ 2 ปี

11. คำพิพากษาศาลแขวงพระนครเหนือในคดีอาญาหมายเลขดำที่ 7152/2535 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 7792/2535 ระหว่างพนักงานอัยการ กรมอัยการ โจทก์และบริษัท อ. จำกัด โดยนาย พ. กรรมการจำเลยที่ 1 และนาย พ. จำเลยที่ 2

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกับพวกรับคนต่างด้าวซึ่งไม่มีใบอนุญาตเข้าทำงานตามพระราชบัญญัติคนทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 ประมวลกฎหมายอาญา จำเลยทั้งสองให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจก่อนที่จะพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้องให้ปรับจำเลยที่ 1 6,000 บาท ส่วนจำเลยที่ 2 ให้ลงโทษจำคุก 6 เดือน ปรับ 6,000 บาท โทษจำคุกรอการลงโทษไว้ 2 ปี

12. คำพิพากษาศาลแขวงพระนครเหนือในคดีอาญาหมายเลขดำที่ 10547/2535 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 10871/2535 ระหว่างพนักงานอัยการศาลแขวงพระนครเหนือ โจทก์ และบริษัท ฟ. จำกัด โดย ช. กรรมการผู้จัดการจำเลยที่ 1 และนาย ช. ในฐานะส่วนตัวจำเลยที่ 2

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกับพวกร่วมกันประกอบธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยชำระเงินต่างประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามพระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน พุทธศักราช 2485 จำเลยทั้งสองให้การรับสารภาพ ศาลมีคำพิพากษาให้ปรับจำเลยที่ 1 ส่วนจำเลยที่ 2 ให้จำคุก 1 ปี จำเลยที่ 2 อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาตามคดีอาญาหมายเลขดำที่ 2335/2534 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 2570/2535 ให้ปรับจำเลยที่ 2 เป็นเงิน 10,000 บาท โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ 2 ปี

จากการที่กล่าวมาแล้วจะได้ว่าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 และพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 11 นั้น บัญญัติไว้ให้ศาลสามารถที่จะใช้วิธีการสืบเสาะและพินิจกับจำเลยที่เป็นนิติบุคคลได้ และสามารถใช้ได้กับคดีที่มีอัตราโทษสูงกว่า 2 ปี หรือคดีที่อยู่ในระหว่างการปฏิเสธและต่อสู้คดีได้ แต่อย่างไรก็ตามศาลไม่สามารถที่จะรอการลงโทษและกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤตินิติบุคคลได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 และพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 14 ระบุให้รอการลงโทษได้เฉพาะโทษจำคุกเท่านั้นส่วนโทษอื่น ๆ อันได้แก่โทษกักขัง ปรับและริบทรัพย์สินนั้นศาลไม่สามารถที่จะรอการลงโทษได้ อย่างไรก็ตามมีคดีที่กระทำผิดโดยนิติบุคคลจำนวนไม่มากนักที่ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนิติบุคคล ส่วนใหญ่ศาลจะมีคำสั่งให้ทำการสืบเสาะและพินิจเฉพาะจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้แทน

นิติบุคคลเพียงผู้เดียว แต่ในทางปฏิบัติพนักงานคุมประพฤติจะต้องรายงานเกี่ยวกับนิติบุคคลด้วย เว้นแต่ในกรณีผู้แทนนิติบุคคลจำเลยที่ 1 กับกรรมการผู้จัดการซึ่งเป็นจำเลยที่ 2 เป็นคนละคนกันศาลจะสั่งให้สืบเสาะและพินิจทั้ง 2 คน

จึงสรุปได้ว่า แม้จะมีได้มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีการคุมประพฤติดังนิติบุคคลได้แต่ศาลไทยก็ใช้วิธีการสืบเสาะและพินิจซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการคุมประพฤติ โดยศาลใช้กับนิติบุคคลที่กระทำผิดอาญา จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าคดีที่ศาลทำการสืบเสาะและพินิจในประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่จะเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญาซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโทษปรับตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ อันเป็นคดีในทางปกครอง ซึ่งรัฐมีนโยบายที่จะปกป้องและคุ้มครองสังคมเช่นเดียวกับรูปแบบคดีในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่อย่างไรก็ตามศาลก็มีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจคดีที่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาด้วยเช่นกัน

ประเภทของคดีที่คุมประพฤติในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นเป็นคดีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค คดีที่เกี่ยวกับการรบกวนความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ คดีที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีทางปกครองสำหรับโทษที่รอการคุมประพฤตินั้นส่วนใหญ่เป็นโทษปรับ ซึ่งในประเทศไทยนั้นน่าจะได้นำวิธีการคุมประพฤตินำมาใช้กับคดีซึ่งเป็นการผิดที่รัฐมีนโยบายที่จะปราบปรามตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาต่าง ๆ คดีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค คดีที่เกี่ยวกับความสงบสุขของสาธารณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนโทษนั้นเป็นโทษปรับและริบทรัพย์สินตลอดจนมาตรการทางการปกครองที่มีอยู่ตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาต่าง ๆ เช่น ปิดกิจการ เพิกถอนใบอนุญาต โดยศาลสามารถที่จะรอการลงโทษ และศาลสามารถใช้การคุมประพฤติได้อย่างกว้างขวาง

อนึ่งเมื่อพิจารณาจากการสืบเสาะและพินิจ ของพนักงานคุมประพฤติ พนักงานคุมประพฤติจะดำเนินการสืบเสาะและพินิจโดยการสอบปากคำเบื้องต้น (คป 3) กรรมการนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลที่เป็นจำเลย พร้อมทั้งรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือบริคณห์สนธิ ตรวจสอบหลักฐานการจดทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท ตลอดจนสอบปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เสียหายหรือเจ้าพนักงานตำรวจ ตรวจสอบพฤติการณ์การกระทำผิดและประวัติการกระทำผิด

ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงพาณิชย์ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมตำรวจ ฯลฯ เพื่อรวบรวมหลักฐานเกี่ยวกับนิติบุคคลที่กระทำผิดประกอบการทำรายงานการสืบเสาะและพินิจเสนอต่อศาลต่อไป อย่างไรก็ตามจำเลยซึ่งเป็นผู้แทนหรือผู้จัดการนิติบุคคลนั้น ส่วนใหญ่จะมีประวัติครอบครัวที่ดีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับที่ดีหรือค่อนข้างจะร่ำรวย การศึกษาและการทำงานดีไม่ปรากฏประวัติการกระทำผิดหรือมีความประพฤติเสียหาย ดังนั้นบุคคลเหล่านี้เมื่อผ่านการสืบเสาะและพินิจแล้ว จึงมักจะได้รับการลงโทษโดยไม่คุมความประพฤติไว้ ในระหว่างการสืบเสาะและพินิจในส่วนของนิติบุคคลนั้น จะมีปัญหาอยู่บ้างในเรื่องของความร่วมมือเนื่องจากทราบว่าศาลไม่สามารถลงโทษอย่างอื่นต่อนิติบุคคลได้นอกจากโทษปรับและโทษปรับตามกฎหมายก็มีอัตราที่ต่ำมาก

อนึ่งพนักงานคุมประพฤติเคยเสนอความเห็นให้ศาลรอกำหนดโทษและกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติจำเลยซึ่งเป็นนิติบุคคลไว้ แต่ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษปรับและกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นลูกจ้างของนิติบุคคลแทน

4.2 การคุมประพฤตินิติบุคคลกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุมประพฤติ ในประเทศไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่าการคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ประกอบด้วยกฎหมายและระเบียบปฏิบัติดังต่อไปนี้คือ

1. ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56, 57 และ 58
2. พระราชบัญญัติวิธีการดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522
3. ระเบียบสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการว่าด้วยการดำเนินการคุมความประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่

4.2.1 ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 56, 57 และ 58 ประมวลกฎหมายอาญาของไทยนั้นบัญญัติขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2499 หรือประมาณ 35 ปีมาแล้ว บทบัญญัติต่าง ๆ ตลอดจนโทษที่ลงจึงยังคงล้าสมัย เช่น อัตราโทษปรับต่ำหากเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ได้รับจากการกระทำผิดกฎหมาย

จึงทำให้ไม่มีผลในการก่อให้เกิดความเกรงกลัวมากนัก สำหรับมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการคุมประพฤติมีดังนี้คือ

4.2.1.1 มาตรา 56 วรรค 1 บัญญัติว่า ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้แล้วปล่อยตัวไปเพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้

ตามบทบัญญัติมาตรา 56 วรรคแรกนั้นศาลจะใช้วิธีการคุมประพฤติได้ต่อเมื่อเข้าหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้คือ ¹⁰

1. ความผิดที่กระทำมีโทษจำคุกและในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี
2. ในคดีนี้ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี นั้นไม่ว่าจะเพิ่มโทษหรือลดโทษแล้วศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี โดยพิจารณาถึงผลสุดท้ายที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดจริง ๆ ไม่เกิน 2 ปีแล้วก็เข้าหลักเกณฑ์ ¹¹ ถ้าเป็นความผิดหลายกระทงให้พิจารณาโทษที่ลงในแต่ละกระทงโดยไม่รวมโทษทุกกระทงก่อนพิจารณารอการลงโทษ และในความผิดที่ตามตัวบทกฎหมายแล้วไม่สามารถใช้วิธี

¹⁰ วิไล จิวังกูร, การคุมประพฤติผู้ใหญ่ในประเทศไทย, หน้า 54

¹¹ สุรศักดิ์ กิตติพงษ์พัฒนา, กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานคุมประพฤติผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่, หน้า 1.

การรอกการลงโทษและวิธีการคุมประพฤติไว้ได้นั้น หากมีเหตุยกเว้นหรือลดหย่อนโทษที่เกี่ยวข้อง เช่น ความวิกลจริต มาตรา 65 การป้องกันเกินกว่าเหตุ มาตรา 69 การบันดาลโทสะมาตรา 79 ฯลฯ ศาลก็รอกการลงโทษได้

3. ผู้กระทำผิดไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน ซึ่งหมายความว่าต้องได้รับโทษจำคุกจริง ๆ วันแต่จะเป็นโทษที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ โดยถ้าได้รับการรอกการลงโทษมาแล้วศาลก็สามารถรอกการลงโทษได้อีก หรือถ้าศาลลงโทษแต่ยังไม่ได้ลงโทษ จำเลยหลบหนีก็สามารถรอกการลงโทษได้¹²

จะเห็นได้ว่าโทษที่จะรอกการลงโทษได้นั้นจะต้องเป็นโทษจำคุกเท่านั้นโทษอื่น ๆ เช่น ปรับ กักขัง หรือริบทรัพย์สินไม่อาจรอกการลงโทษได้¹³ ศาลจึงไม่อาจจะรอกการลงโทษชนิดบุคคลได้ ตามประมวลกฎหมายอาญาไทยซึ่งต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งศาลสามารถรอกการลงโทษปรับได้ เมื่อศาลไม่สามารถรอกการลงโทษปรับได้ ศาลก็ไม่สามารถกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติจำเลยที่เป็นนิติบุคคลได้

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 56 ศาลระบุว่ากรณีที่จะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤตินั้นศาลจะต้องลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี จึงมิได้มีบทบัญญัติห้ามมิให้ทำการสืบเสาะและพินิจจำเลยที่กระทำผิดและมีอัตราโทษจำคุกปรับหรือจำคุกเกินกว่า 2 ปีขึ้นไป ศาลจึงสามารถที่จะสั่งให้ดำเนินการสืบเสาะและพินิจจำเลยที่กระทำผิดมีโทษปรับ จนถึงโทษจำคุกเกินกว่า 2 ปีได้ แต่อย่างไรก็ตามศาลจะมีคำสั่งให้กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติได้นั้นจะต้องมีโทษจำคุกและต้องจำคุกไม่เกิน 2 ปี ศาลจึงสามารถที่จะมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจจำเลยที่อัตราโทษเกิน 2 ปี หรือโทษปรับได้แต่จะมีคำสั่งให้คุมประพฤติได้เพียงคดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปีเท่านั้น

¹² ฎีกาที่ 18/2522 ฎีกาที่ 435/2500

¹³ ฎีกาที่ 452/2523

ดังนั้นในส่วนของโทษปรับแล้วศาลไม้อาจจะนำวิธีการรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษมาใช้ได้¹⁴ เนื่องจากกฎหมายมิได้บัญญัติไว้อย่างไร ก็ตามวิธีการรอกการลงโทษเป็นการให้โอกาสกับจำเลยที่กระทำผิด แต่จะมีผลเสีย ในกรณีที่จำเลยไม่มีเงินชำระค่าปรับก็จะถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งผลก็ไม่ต่างอะไร กับโทษจำคุก¹⁵ ซึ่งจะเป็นการก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม จำเลย ซึ่งมีฐานะดีมีเงินจ่ายค่าปรับก็ได้รับการรอกการลงโทษปล่อยตัวไป ส่วนจำเลยที่ยากจนก็ต้องรับโทษกักขังแทนค่าปรับซึ่งมีผลไม่ต่างจากการจำคุก ดังนั้นการรอก การลงโทษปรับไว้จะก่อให้เกิดผลดีทั้งกับบุคคลธรรมดา และนิติบุคคลซึ่งสามารถ ที่จะกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติ อันเป็นการสร้างเงื่อนไขเพิ่มความยุ่งยากให้แก่ จำเลยอันจะมีผลในทางป้องกันการกระทำผิด เป็นการข่มขู่ และเป็นการลงโทษ ตลอดจนในการแก้ไขปรับปรุงตัวจำเลยด้วย

ถ้าจะนำวิธีการคุมประพฤติมาปรับใช้กับนิติบุคคลในประเทศไทยนั้นอาจ จะต้องปรับประมวลกฎหมายอาญาได้ใน 2 กรณี คือ

1. กำหนดให้มาตรการคุมประพฤติเป็นมาตรการต่างหากจากโทษ จำคุก หรือโทษปรับ ซึ่งจะทำให้สามารถใช้วิธีการคุมประพฤติกกับจำเลยทุก ประเภทรวมทั้งนิติบุคคล แต่อย่างไรก็ตามจะมีผลเสียคือไม่มีมาตรการลงโทษให้ เกิดความเกรงกลัวในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข นอกจากวางแนวทางในการ แก้ไขปัญหานี้โดยกำหนดมาตรการไว้ต่างหาก กรณีที่ผิดเงื่อนไขจะต้องมีมาตรการ บังคับต่าง ๆ เช่น ปิดกิจการบริษัท, เพิกถอนทะเบียน เป็นต้น

¹⁴ ฎีกาที่ 433/2500

¹⁵ วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล, หมายเหตุท้ายฎีกาที่ 3615/2531 คำพิพากษาศาลฎีกา สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ พ.ศ. 2531, หน้า 199.

2. กำหนดให้ศาลสามารถรอกการลงโทษปรับได้ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล เพื่อศาลจะได้มีอำนาจในการรอกการลงโทษและกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติจำเลยไว้

นอกจากนี้ศาลจะใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษได้ตามดุลพินิจของศาล โดยพิจารณาจาก อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษา อบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอันอื่นควรปรานี ซึ่งศาลจะทราบได้ก็จากรายงานการสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมประพฤติ ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเฉพาะตัวของบุคคลธรรมดา มากกว่าจะเป็นข้อมูลของนิติบุคคลซึ่งถ้าศาลต้องการรายละเอียดกรณีของนิติบุคคลก็คือ ผู้ริเริ่มก่อตั้งนิติบุคคล รายละเอียดจากหนังสือบริคณห์สนธิการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนบริษัท วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งบริษัท การดำเนินกิจการ โครงสร้างการบริหารงาน ประเภทของธุรกิจ ตลอดจนประวัติการกระทำผิด ทรัพย์สินของนิติบุคคล พฤติการณ์แห่งคดี การบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น

อนึ่งสำหรับโทษปรับของนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา ควรจะกำหนดไว้ให้แตกต่างระหว่างนิติบุคคลกับบุคคลธรรมดาเป็นคนละอัตรา ดังเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งอัตราโทษปรับนิติบุคคลจะเป็นคนละอัตรากับบุคคลธรรมดา คือนิติบุคคลควรมีอัตราโทษปรับค่อนข้างสูงเพื่อให้เกิดความเกรงกลัว

4.2.1.2 มาตรา 56 วรรค 2 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับเงื่อนไขการคุมประพฤติซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

เงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้กระทำความผิดนั้น ศาลอาจกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อ ดังต่อไปนี้ ¹⁶

¹⁶ มาตรา 56 วรรคสอง ความเดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2532 และให้ใช้ความใหม่แทนดังที่พิมพ์ไว้

(1) ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราวเพื่อเจ้าพนักงานจะได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ หรือตักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและการประกอบอาชีพ หรือจัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควร

(2) ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอื่นเป็นกิจจะลักษณะ

(3) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติได้อันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก

(4) ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(5) เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดมีโอกากระทำความผิดซ้ำอีก

เมื่อพิจารณาเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามมาตรา 56 วรรค 2 นั้นจะเห็นได้ว่าเป็นเงื่อนไขที่เหมาะสมกับการคุมประพฤติบุคคลธรรมดาตามกฎหมายว่านิติบุคคล เป็นส่วนใหญ่นอกจากเงื่อนไขที่ให้จำเลยกระทำการบริการสังคมหรือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควร ดังนั้นถ้าจะนำวิธีการคุมประพฤติมาปรับใช้กับนิติบุคคลแล้ว จะเกิดผลดีในแง่ที่สามารถป้องกันการกระทำผิดของนิติบุคคลได้ดีกว่าการลงโทษปรับเพียงอย่างเดียว เพราะพนักงานคุมประพฤติสามารถเข้าไปติดตามควบคุมนิติบุคคลได้ ตลอดจนศาลสามารถเลือกใช้วิธีการและเงื่อนไขที่เหมาะสมกับนิติบุคคล ทำให้เห็นการลงโทษที่เป็นรูปธรรมมากกว่าการลงโทษปรับเพียงประการเดียว อีกทั้งการกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติเป็นการสร้างความยุ่งยากให้จำเลยอันเป็นการลงโทษและข่มขู่มิให้นิติบุคคลอื่นกระทำความผิดซ้ำ ดังนั้นถ้าจะมีการนำวิธีการคุมประเวตินิติบุคคลมาปรับใช้ ก็จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขที่ใช้ได้เหมาะสมกับการคุมประเวตินิติบุคคล เช่น

1. ให้บริษัทจำเลยเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย
2. ให้จำเลยกระทำงานบริการสังคม
3. ให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายทางอาญาแก่ผู้เสียหาย

4. ให้จำเลยแก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น
5. ให้จำเลยรายงานกิจการของบริษัทต่อพนักงานคุมประพฤติเป็นระยะเวลาตามที่พนักงานคุมประพฤติเห็นสมควร เพื่อพนักงานคุมประพฤติจะได้เข้าติดตามตรวจสอบการกระทำผิดของบริษัทได้
6. เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่พนักงานคุมประพฤติเห็นสมควร เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำผิดซ้ำอีก

ตัวอย่างเช่น ในคดีที่นิติบุคคลบุกรุกและทำลายป่าสงวนแห่งชาติ ก็อาจจะระบุให้คุมประพฤตินิติบุคคลโดยให้จำเลยปลูกป่าทดแทนเป็นจำนวนไร่ ไร่ ในระยะเวลา ปี หรือในคดีที่นิติบุคคลดำเนินกิจการโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองก็อาจตั้งคณะกรรมการแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยนิติบุคคลเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการให้ติดตั้งเครื่องบำบัดน้ำเสียหรือติดตั้งเครื่องเติมออกซิเจนให้แก่ลำน้ำ เป็นต้น ซึ่งเงื่อนไขนั้นจะขึ้นกับรูปคดีและความเหมาะสมกับคดีแต่ละคดีซึ่งศาลจะเป็นผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมอันจะทำให้การลงโทษนิติบุคคลประสบผลสำเร็จและมองเห็นเป็นรูปธรรมมากกว่ามาตรการที่มีในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อมีการพิพากษาลงโทษแล้วก็ได้มีหน่วยงานที่จะติดตามควบคุมมิให้กระทำผิดอีก

นอกจากนี้เงื่อนไขการคุมประพฤติดูจะกำหนดไว้หลายข้อโดยมีทั้งเงื่อนไขบังคับและเงื่อนไขตามดุลพินิจเพื่อศาลจะได้ใช้ดุลพินิจได้ง่ายและมากขึ้นกว่ากำหนดไว้โดยประมวลกฎหมายอาญามาตรา 57

4.2.1.3 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 57 เมื่อความปรากฏแก่ศาลเอง หรือความปรากฏตามคำแถลงของพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานว่าผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดตามมาตรา 56 ศาลอาจตัดเตือนผู้กระทำความผิดหรือกำหนดการลงโทษที่ยังไม่ได้กำหนดหรือลงโทษซึ่งรอไว้นั้นก็ไว้

ตามมาตรา 57 เป็นกรณีที่ถูกคุมความประพฤติไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาล ศาลมีอำนาจ 2 ประการ คือ

1. ตักเตือนให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้ อันเป็นการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดได้แก้ตัวอีกครั้งหนึ่ง
2. กำหนดโทษที่ยังไม่ได้กำหนดหรือลงโทษซึ่งรอไว้นั้นก็ได้ แต่ถ้ารอการกำหนดโทษไว้ศาลอาจจะกำหนดโทษที่รอการกำหนดโทษแล้วลงโทษไปเลย หรือให้โอกาสอีกโดยการกำหนดโทษแล้วรอการลงโทษอีกก็ได้

ในกรณีที่เป็นโทษทางอาญาของบุคคลธรรมดาศาลสามารถนำโทษจำคุกมาลงโทษได้ในกรณีที่มิปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมประพฤติ แต่กรณีของนิติบุคคลโทษที่รอไว้เป็นโทษปรับซึ่งอาจจะมีผลทำให้นิติบุคคลไม่เกรงกลัว ดังนั้นในกรณีของการคุมประพฤตินิติบุคคลนั้นซึ่งเป็นมาตรการพิเศษในการที่จะควบคุมและสอดส่องการดำเนินงานกิจการของบริษัทนั้น จึงน่าจะให้มีบทบัญญัติที่กำหนดโทษของบริษัทในกรณีที่มิปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนเงื่อนไขของศาลได้โดยนำมาตรการต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญามาใช้บังคับ เช่น ให้ปิดกิจการเป็นระยะเวลา 30 วัน เพิกถอนใบอนุญาตหรือปิดกิจการ ปรับเป็นรายวันหรือรายเดือนจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งศาล นอกจากนี้อัตราค่าปรับควรจะให้สูงกว่าบุคคลธรรมดา

ซึ่งในการนำมามาตรการต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้บังคับแก่นิติบุคคลนั้นเป็นการให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการดำเนินการกับนิติบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาลได้โดยการรอการลงโทษเหล่านี้ไว้ เช่น กรณีโรงงานกระทำผิดปล่อยน้ำเสีย ศาลอาจจะพิพากษาปรับและปิดโรงงาน แต่อาจจะรอโทษปิดโรงงานไว้ ซึ่งจะส่งผลให้นิติบุคคลเกิดความเกรงกลัวมากกว่ารอการลงโทษปรับเพียงอย่างเดียว ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้กฎหมายให้อำนาจศาลที่จะมีคำสั่งให้ปิดกิจการโรงงานได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลในการควบคุมนิติบุคคลได้ดีกว่า เป็นการอุดช่องโหว่ในกรณีที่นิติบุคคลไม่ยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขโดยเสียค่าปรับเพียงอย่างเดียว ศาลก็สามารถที่จะปรับในขณะเดียวกันก็คุมประพฤติไว้เพื่อให้ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขอื่น ๆ ได้ แต่อย่างไรก็ตามถ้านิติบุคคลไม่ปฏิบัติตามรัฐก็ควรจะมีมาตรการในทางปกครองเพื่อควบคุมนิติบุคคลด้วย เช่นการปิดกิจการถาวร

4.2.1.4 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 58 มาตรานี้เป็นบทบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดชั้นใหม่ ให้ศาลสามารถนำการรอกการลงโทษที่รอไว้มาลงโทษจำเลยได้ เพื่อที่จะลงโทษในกรณีที่จำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของการคุมความประพฤติ ซึ่งตามมาตรา 58 โทษที่จะนำมาลงโทษได้นั้นได้แก่โทษจำคุก โดยความผิดที่กระทำชั้นใหม่ต้องไม่ใช่ความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ และการบวกโทษคดีก่อนเข้ากับโทษในคดีหลังนั้น จะกระทำได้อีกต่อเมื่อคดีหลังศาลพิพากษาลงโทษจริง ๆ เท่านั้น ถ้าลงโทษจำคุกแต่รอกการลงโทษไว้หรือยกโทษจำคุกตามมาตรา 55 ก็ได้ เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังก็ได้ จะนำโทษคดีก่อนมาบวกกับโทษคดีหลังไม่ได้¹⁷

ในส่วน of มาตรา 58 นั้นเป็นการนำโทษจำคุกที่รอไว้มาลงโทษจำเลยที่กระทำผิดชั้นอีก ซึ่งในคดีของนิติบุคคลนั้นจะต้องกำหนดให้รอกการลงโทษปรับได้ และสามารถนำโทษปรับที่รอกการลงโทษไว้นั้นมาลงโทษจำเลยซึ่งเป็นนิติบุคคลได้อีก อย่างไรก็ตามอัตราโทษปรับจะต้องแก้ไขให้มีอัตราสูงขึ้นโดยใช้อัตราสูงกว่าบุคคลธรรมดา มิฉะนั้นนิติบุคคลจะไม่เกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับดังเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาอัตราโทษปรับนิติบุคคลจะสูงกว่าบุคคลธรรมดาในความผิดฐานเดียวกัน

4.2.2 พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลอาญา พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ อำนาจหน้าที่ของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติดลัดจนความสัมพันธ์ระหว่างศาลกับพนักงานคุมประพฤติในการดำเนินการ

¹⁷ สุรศักดิ์ กิตติพงษ์พัฒนา, กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานคุมประพฤติที่เป็นผู้ใหญ่, หน้า 11.

งานคุ้มครองประพจน์ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้การบังคับใช้วิธีการคุ้มครองประพจน์ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56-58 มีประสิทธิภาพและมีผลสมบูรณ์ในทางปฏิบัติ พระราชบัญญัติที่บัญญัติสำคัญดังนี้

บทบัญญัติว่าด้วยคำจำกัดความทั่วไป มาตรา 4 และ 5 ตามพระราชบัญญัตินี้ บัญญัติไว้ว่า

"พนักงานคุมประพจน์" หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

"ศาล" หมายความว่า ศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา แต่ไม่รวมถึงศาลคดีเด็กและเยาวชน

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ดังนั้นจากบทบัญญัติมาตรา 4-5 พนักงานคุมประพจน์จะเป็นผู้ใดก็ได้ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมให้มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ เช่น พนักงานคุมประพจน์ชั่วคราว อาสาสมัครคุมประพจน์ซึ่งในประเทศไทยมีพนักงานคุมประพจน์ซึ่งเป็นพนักงานคุมประพจน์อาชีพ พนักงานคุมประพจน์ ลูกจ้างชั่วคราว อาสาสมัครคุมประพจน์ ดังนั้นจึงควรมีพนักงานคุมประพจน์ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นรายคดี เพื่อให้เหมาะสมกับการคุมประพจน์ในคดีนั้น ๆ

อำนาจหน้าที่ของพนักงานคุมประพจน์ มาตรา 6 บัญญัติ ให้พนักงานคุมประพจน์มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่นและโดยเฉพาะให้มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

ก. อำนาจในการสืบเสาะและพินิจ

มาตรา 6(1) บัญญัติให้พนักงานคุมประพจน์มีอำนาจทำการสืบเสาะและพินิจ เรื่องอายุ ประวัติ ความประพจน์ สถิติปัญหา การศึกษา อบรม ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของจำเลย ตลอดจนสภาพความผิดและเหตุอันอันควรปรานีตามที่ศาลสั่งเพื่อรายงานต่อศาล ที่กฎหมายมิได้บังคับว่าศาลจะต้องสั่งสืบเสาะทุกประเด็นตั้งที่กล่าวมาแล้วในบางคดีเมื่อศาลเห็นสมควร อาจสั่งให้สืบเสาะเฉพาะบางประเด็นก็ได้

อย่างไรก็ตามข้อมูลที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 และพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติ มาตรา 6 (1) โดยสรุปแล้ว เป็นข้อมูลเฉพาะตัวของบุคคลธรรมดา เนื่องจากเดิมในการคุมประพฤตินั้นมีแนวคิดหรือวัตถุประสงค์ที่จะใช้กับบุคคลธรรมดามากกว่าที่จะใช้กับนิติบุคคล ดังนั้นถ้าจะนำการคุมประพฤติมาปรับใช้กับนิติบุคคลจะต้องระบุข้อมูลที่เกี่ยวกับนิติบุคคลไว้ให้ชัดเจน เช่น การจดทะเบียนก่อตั้งบริษัท ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือบริคณห์สนธิ วัตถุประสงค์การจัดตั้งนิติบุคคล การดำเนินกิจการนิติบุคคล พฤติการณ์การกระทำความผิด และประวัติการกระทำความผิดของนิติบุคคล เพื่อให้พนักงานคุมประพฤติจะได้ทำการสืบเสาะและพินิจได้ถูกต้องและได้ข้อมูลที่จำเป็นเพื่อรายงานให้ศาลทราบได้มากที่สุดอันจะเป็นผลดีในการนำไปใช้ประกอบดุลพินิจของศาล

มาตรา 6 (2) กำหนดให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการส่งตัวจำเลยให้แพทย์ตรวจได้ เพื่อรู้สภาพร่างกายและจิตใจของจำเลย เพื่อหาวิธีการที่ถูกต้องมาใช้กับจำเลยแต่ละรายให้เหมาะสม เช่น สิ่งเข้ารับการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดให้โทษ

ในมาตรา 6 (2) เป็นอำนาจในการส่งตัวจำเลยให้เข้ารับการตรวจสุขภาพ ร่างกายและภาวะแห่งจิต ซึ่งเป็นลักษณะของบุคคลธรรมดา ถ้าจำเลยเป็นนิติบุคคลการตรวจสอบหรือส่งตรวจนั้นน่าจะเป็นการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์ เช่น ตรวจสอบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ตรวจสอบสภาพแวดล้อมและมลพิษรอบ ๆ สถานที่ตั้งนิติบุคคล หรือตรวจสอบบัญชีมากกว่าจะเป็นการตรวจสภาพร่างกายหรือจิตใจของผู้แทนนิติบุคคล

มาตรา 6 (3) เมื่อพนักงานคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยแล้ว ให้สรุปข้อมูลที่รายงานความเห็นเกี่ยวกับความสามารถของจำเลยว่าจะปรับปรุงหรือแก้ไขฟื้นฟูตนเองได้เพียงใดหรือไม่ ความเห็นจะต้องทำโดยบริสุทธิ์ใจ ปราศจากอคติพยานประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยว่าสมควรจะใช้วิธีการอย่างไรในการแก้ไขจำเลย

บทบัญญัติมาตรา 6 (3) นั้นเป็นการรายงานผลการคุมประพฤติ ซึ่งในส่วนของจำเลยที่เป็นนิติบุคคลนั้น การรายงานจะรายงานเป็นความเห็นเกี่ยวกับจำเลยว่าการกระทำผิดมีสาเหตุอย่างไร และจะสามารถแก้ไขได้อย่างไร ควรจะแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างส่วนใดของนิติบุคคลมากกว่าที่จะรายงานว่านิติบุคคลจะแก้ไขฟื้นฟูตนเองได้หรือไม่

อำนาจในการควบคุมและสอดส่อง

มาตรา 6 (4)-(6) เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมและสอดส่อง เมื่อศาลพิพากษาหรือการกำหนดโทษหรือการลงโทษจำเลยผู้กระทำผิด และได้กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติจำเลยไว้ พนักงานคุมประพฤตินี้มีอำนาจในการติดตามสอดส่อง สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือและตักเตือนผู้ถูกคุมความประพฤติในเรื่องความประพฤติและการประกอบอาชีพตาม มาตรา 6 (4) เช่น ให้การส่งเคราะห์ส่งไปฝึกหัดอาชีพ นอกจากนี้ยังมีอำนาจในการติดตามควบคุมและสอดส่องให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้ หน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของพนักงานคุมประพฤติก็นับคือการออกดูแลสอดส่องผู้ถูกคุมความประพฤติเท่าที่โอกาสจะอำนวยให้ เพื่อทราบถึงความเป็นไปของผู้ถูกคุมความประพฤติในสถานที่ผู้ถูกคุมความประพฤติมีความเกี่ยวข้องอยู่ การออกสอดส่องมีประโยชน์ที่เห็นได้ชัดเจน 2 ประการ ประการแรกผู้ถูกคุมความประพฤติมีความรู้สึกว่าได้ได้รับความสนใจและจะต้องคอยระมัดระวังในการปฏิบัติตน ประการที่สองเป็นการตรวจสอบว่าผู้ถูกคุมความประพฤติได้ปฏิบัติตนเป็นภัยต่อสังคมหรือประพฤตินอกกลุ่มนอกทางอย่างใดหรือไม่¹⁸ ตามมาตรา 6 (6) พนักงานคุมประพฤตินี้ยังมีอำนาจหน้าที่ในการทำรายงานเสนอต่อศาลเกี่ยวกับผลการคุมประพฤติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีต่อไปนี้

¹⁸ สุรศักดิ์ กิตติพงษ์พัฒนา, เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

(1) เมื่อพฤติการณ์เกี่ยวกับการคุมประพฤติได้เปลี่ยนแปลงไปตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 วรรคท้าย

(2) เมื่อผู้ถูกคุมความประพฤติปฏิบัติผิดเงื่อนไขที่ศาลได้กำหนดไว้

(3) เมื่อผู้ถูกคุมความประพฤติได้กระทำความผิดขึ้นใหม่

(4) เมื่อผู้ถูกคุมความประพฤติพ้นจากการคุมประพฤติ

ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2526 ข้อ 12 กำหนดให้พนักงานคุมประพฤติจัดทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับการคุมประพฤติเสนอต่อผู้อำนวยการ ฯ หรือหัวหน้าสำนักงาน ฯ ทุก 6 เดือน หัวหน้าสำนักงาน ฯ ควรให้พนักงานคุมประพฤติปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าว เว้นแต่ว่าปริมาณของงานจะมากจนไม่สามารถดำเนินการตามระเบียบข้อนี้ได้

หน้าที่อื่น ๆ

มาตรา 6 (7) บัญญัติให้พนักงานคุมประพฤติทำหน้าที่อื่น ๆ เกี่ยวกับการคุมความประพฤติตามที่ศาลเห็นสมควร

นอกจากหน้าที่ในการสืบเสาะและพินิจและหน้าที่ในการควบคุมและสอดส่องแล้ว ศาลอาจให้พนักงานคุมประพฤติทำหน้าที่อื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร เช่น กรณีที่ศาลในจังหวัดยังไม่มีศาลคดีเด็ก ฯ แต่งตั้งให้พนักงานคุมประพฤติดูแลเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดตามมาตรา 74 หรือ 75

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(1) เข้าไปในสถานที่ที่จำเลยหรือผู้ถูกคุมความประพฤติอาศัยหรือทำงาน หรือสถานที่ที่จำเลยหรือผู้ถูกคุมความประพฤติมีความเกี่ยวข้องกับ หรือ ให้ศาลส่งตัวจำเลยมาเพื่อสอบปากคำได้ตามมาตรา 8

อำนาจและหน้าที่ของศาล

ก. อำนาจในการสั่งให้สืบเสาะและพินิจ

มาตรา 11 บัญญัติที่ให้อำนาจหน้าที่ของศาลเกี่ยวกับการสืบเสาะและพินิจ เพื่อนำมาประกอบในการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยให้ถูกต้องเหมาะสม ข้อเท็จจริงตามที่กำหนดไว้ในมาตรานี้มีลักษณะเป็นอย่างเดียวกันกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 56 วรรคแรกแห่งประมวลกฎหมายอาญา และตามมาตรา 11 วรรคสอง ถ้าศาลเห็นว่า ข้อเท็จจริงที่พนักงานคุมประพฤติรายงานมายังไม่ละเอียดหรือชัดเจนพอ ศาลย่อมมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะเพิ่มเติมได้ หรือศาลอาจเรียกพนักงานคุมประพฤติไปสอบถามข้อสงสัยบางประการ

จะเห็นได้ว่าในมาตรา 11 นี้ ไม่มีบทบัญญัติที่ว่าต้องเป็นคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดไม่เกิน 2 ปี เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 วรรคแรก ในทางปฏิบัติ ศาลบางแห่งจึงอาจมีคำสั่งให้สืบเสาะคดีที่ตามกฎหมายมีอัตราโทษสูงเกินกว่าที่จะใช้วิธีการคุมความประพฤติก็ได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติที่จะต้องสืบเสาะตามคำสั่งดังกล่าว มีบางกรณีซึ่งเกิดขึ้นน้อยมาก ศาลบางแห่งสั่งให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะคดีที่อยู่ในระหว่างการพิจารณา ซึ่งจำเลยให้การปฏิเสธ กรณีเช่นนี้ ยังไม่รู้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ การสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤตินี้จึงควรต้องทำด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง มิบังคับก้าวล้ำเข้าไปถึงเนื้อหาแห่งคดี อันจะทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดต้องเสียเปรียบ หรือทำให้คู่ความเกิดความเคลือบแคลงสงสัยว่า พนักงานคุมประพฤติเข้าด้วยกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด กรณีเช่นนี้ให้สืบเสาะเท่าที่สามารถทำได้โดยไม่มีผู้ใดเดือดร้อนเท่านั้น ¹⁰

¹⁰ สุรศักดิ์ กิตติพงษ์พัฒนา, กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่, หน้า 32.

นอกจากคดีในกรณีตามมาตรา 11 นี้ศาลอาจสั่งให้ใช้วิธีการคุมประพฤติ
 ได้กับนิติบุคคลโดยให้รวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ เช่น วัตถุประสงค์การจัดตั้ง
 นิติบุคคล การดำเนินกิจการนิติบุคคล โครงสร้างของนิติบุคคล ประวัติการ
 กระทำผิด ตลอดจนพฤติการณ์แห่งคดีและการบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น ซึ่งใน
 ส่วนนี้ไม่มีบทบัญญัติในส่วนขอเรื่องรายละเอียดที่ศาลสั่งให้ทำการสืบเสาะและ
 พินิจนิติบุคคล พนักงานคุมประพฤติจึงเสนอรายงานโดยเทียบเคียงจากลักษณะ
 ข้อมูลของบุคคลธรรมดา ดังนั้นถ้าจะนำวิธีการคุมประพฤตินิติบุคคลมาปรับใช้จึง
 ควรจะได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับนิติบุคคลที่กระทำผิด
 ระยะเวลาในการสืบเสาะและพินิจ

มาตรา 12 พนักงานคุมประพฤตินี้หน้าที่ต้องรายงานข้อเท็จจริงต่อ
 ศาลภายใน 15 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง แต่ถ้าศาลมีคำสั่งให้รายงานภายใน
 เวลาที่สั้นกว่า 15 วัน ก็จะต้องรายงานตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดให้ อย่างไร
 ก็ดี ถ้าไม่อาจทำได้เสร็จจริง ๆ ภายใน 15 วันหรือภายในเวลาที่ศาลกำหนด
 พนักงานคุมประพฤตินี้หน้าที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลขออนุญาตขยายเวลาต่อไปเท่าที่
 จำเป็น แต่จะต้องไม่เกิน 30 วันนับแต่วันที่ศาลสั่ง

ในกรณีที่ศาลใช้วิธีการคุมประพฤตินิติบุคคลนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า
 ระยะเวลาในการรายงานการสืบเสาะและพินิจให้ศาลทราบนั้นควรมีระยะ
 เวลายาวนานกว่าในกรณีบุคคลธรรมดาที่กำหนดไว้ ตามมาตรา 12 เนื่องจาก
 นิติบุคคลมีโครงสร้างที่สลับซับซ้อน มีข้อมูลและรายละเอียดที่จะต้องค้นหาตรวจสอบ
 สอบและรวบรวมเสนอศาลมากกว่าในส่วนนี้จึงน่าจะเพิ่มระยะเวลาเป็น 30 วัน
 และขอขยายระยะเวลาได้อีกครั้งละไม่เกิน 30 วัน เพราะการเลื่อนวันพิพากษา
 ไม่มีผลกระทบต่อจำเลยดังเช่นบุคคลธรรมดา เพราะวานิติบุคคลไม่ต้องชั่ง
 ระหว่างพิจารณา ถึงแม้ว่าผู้จัดการนิติบุคคลจะต้องชั่ง แต่ส่วนใหญ่ก็จะได้
 รับการปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างการพิจารณา

มาตรา 13 กำหนดไว้ชัดแจ้งว่า ศาลมีอำนาจรับฟังรายงานและ
 ความเห็นของพนักงานคุมประพฤติได้ และรับฟังได้โดยไม่ต้องมีพยานบุคคล
 ประกอบด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าศาลจะใช้รายงานและความเห็นของพนักงาน
 คุมประพฤติเป็นผลร้ายกับจำเลย ศาลจะต้องแจ้งข้อความที่เป็นผลร้ายนั้นให้

จำเลยทราบ ซึ่งถ้าจำเลยคัดค้าน ก็เป็นเรื่องที่จะต้องนำสืบพยานกันระหว่าง พนักงานคุมประพฤติและจำเลย

ข้อที่น่าสังเกตมีว่า ศาลจะต้องแจ้งให้จำเลยทราบก็ต่อเมื่อรายงาน หรือความเห็นนั้นเป็นผลร้ายกับจำเลย และศาลจะต้องใช้รายงานหรือความเห็นนั้นในการลงโทษจำเลยด้วย ถ้าเป็นผลร้ายแต่ศาลไม่ได้ใช้โดยมีข้อเท็จจริงอื่นในส่วนนั้นจะลงโทษได้อยู่แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องแจ้งให้จำเลยทราบ ²⁰

ข. อำนาจของศาลในการควบคุมและสอดส่อง

ตามมาตรา 14 นั้นอำนาจหน้าที่ของศาลเกี่ยวกับการคุมประพฤติ ตามมาตรา^{นี้}นั้นผูกพันตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ศาลจะคุมประพฤติได้เมื่อรอกการลงโทษหรือการกำหนดโทษ ซึ่งในกรณีของนิติบุคคลศาลไม่มีอำนาจที่จะรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับได้ จึงไม่สามารถที่จะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤตินิติบุคคลได้ คงลงโทษปรับได้เพียงอย่างเดียว จึงควรจะแก้ไขในส่วนของประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ให้ศาลสามารถรอกการลงโทษปรับได้ เพื่อที่จะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤตินิติบุคคลได้ อันจะทำให้มีมาตรการที่จะนำมาใช้กับนิติบุคคลมากขึ้น และทำให้ศาลสามารถเลือกใช้ได้เหมาะสมสำหรับแต่ละคดีและมองเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น อันจะส่งผลให้แก่สังคมโดยรวมมากกว่ามาตรการที่มีอยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งยังจะทำให้กฎหมายมีความทันสมัยและทันต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม

ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาศาลสามารถที่จะสั่งให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับนิติบุคคลที่เป็นจำเลย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อศาลในการที่จะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับนิติบุคคล ทราบพฤติการณ์การกระทำความผิด ตลอดจนความร้ายแรงของการกระทำความผิด เพื่อที่ศาลจะสามารถใช้ดุลพินิจในการ

²⁰ สุรศักดิ์ กิตติพงษ์พัฒนา, กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานคุมประพฤติผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่, หน้า 32.

ลงโทษได้เหมาะสม โดยปรับในอัตราขั้นสูงหรือขั้นต่ำ แต่ก็ไม่สามารถที่จะใช้วิธีการควบคุมและสอดส่องได้

ในส่วนของการเสนอความเห็น ผู้วิจัยเคยเสนอความเห็นให้ศาลคุมประพฤติจำเลยที่เป็นนิติบุคคลโดยการให้รอกการกำหนดโทษไว้เพื่อกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติ โดยอาศัยช่องว่างที่ศาลไม่ลงโทษจำคุก เพื่อที่จะรอกการกำหนดโทษและคุมความประพฤติ แต่อย่างไรก็ตามศาลลงโทษเพียงปรับนิติบุคคลเท่านั้น

มาตรา 15 วรรค 1 ถ้าผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด หรือมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป พนักงานคุมประพฤติต้องรายงานให้ศาลทราบ ถ้าการเปลี่ยนแปลงผู้ถูกคุมความประพฤติเป็นไปในทางที่เลวลง ผู้ถูกคุมความประพฤตินี้มีสิทธิคัดค้านรายงานของพนักงานคุมประพฤติได้

เมื่อพนักงานคุมประพฤตรายงานให้ศาลทราบ ศาลมีอำนาจที่จะออกหมายเรียกตัวผู้ถูกคุมความประพฤติมาสอบถาม และถ้าผู้ถูกคุมความประพฤติไม่มาตามหมายเรียก ย่อมเป็นเหตุให้ศาลออกหมายจับได้

มาตรา 16 เมื่อได้ตัวผู้ถูกคุมความประพฤติมาแล้ว ถ้าเป็นกรณีที่พฤติการณ์เกี่ยวกับการคุมประพฤติเปลี่ยนแปลงไป ศาลย่อมใช้อำนาจแก้ไขเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 วรรคท้ายได้ ถ้าเป็นกรณีผิดเงื่อนไขศาลจะใช้ดุลพินิจใช้อำนาจอย่างหนึ่งอย่างใดในสองอย่างตามมาตรา 57 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาตรา ในการใช้ดุลพินิจทั้งสองกรณีดังกล่าวแล้ว ศาลอาจเรียกพนักงานคุมประพฤติมาสอบถามหรือให้การได้ พนักงานคุมประพฤติจึงต้องเตรียมพยานหลักฐานไว้ให้พร้อมเสมอ

ในกรณีของมาตรา 15-16 นั้นถ้าเป็นคดีนิติบุคคลกระทำผิดแล้ว น่าจะเป็นการออกหมายเรียกผู้แทนของนิติบุคคลมาสอบถามหรือมาศาล

มาตรา 17 ถ้าการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นผลร้ายแก่ผู้ถูกคุมความประพฤติมากขึ้น ผู้ถูกคุมความประพฤตินี้มีสิทธิอุทธรณ์ได้ คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ย่อมเป็นที่สุด

มาตรา 18 บัญญัติว่า วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งพระราชบัญญัตินี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับได้ เช่นกรณีที่ต้องมีการสืบพยานเมื่อจำเลยหรือผู้ถูกคุมความประพฤติคัดค้านรายงาน ห้ามมิให้ใช้คำถามนำพยานฝ่ายตน เป็นเรื่องที่มีได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษใน พ.ร.บ. ปี 2522 แต่ต้องบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 17-18 น่าจะนำมาปรับใช้กับนิติบุคคลได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา

บทลงโทษในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ในส่วนของมาตรา 19 ซึ่งเป็นบทบัญญัติลงโทษเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ที่จำเลยหรือผู้ถูกคุมความประพฤติอาศัย ทำงานหรือเกี่ยวข้องกับที่ขัดขืนไม่ยอมให้พนักงานคุมประพฤติเข้าไป ไม่ยอมตอบคำถามของพนักงานคุมประพฤติไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานคุมประพฤติ โดยไม่มาพบพนักงานคุมประพฤติ หรือไม่ยอมสาบานหรือปฏิญาณตน หรือไม่ยอมให้ถ้อยคำตามมาตรา 1 (2) หรือไม่ยอมส่งวัตถุหรือเอกสารตามมาตรา 7 (3)

เห็นว่าโทษปรับตามมาตรา 19 และ 20 ดังกล่าวมีอัตราโทษที่ต่ำมาก ทั้งในกรณีของบุคคลธรรมดา และในกรณีของนิติบุคคล ทำให้ไม่มีผลในการบังคับใช้ดังนั้นจึงควรที่จะได้เพิ่มอัตราโทษเหล่านี้ให้สูงขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของนิติบุคคลควรจะมีโทษปรับสูงขึ้น นอกจากนี้ยังไม่มี การบังคับใช้อย่างจริงจังทำให้ผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนไม่เกรงกลัวและไม่ให้ความร่วมมือกับพนักงานคุมประพฤติเท่าที่ควรจะเป็น

ในกรณีมาตรา 21 ซึ่งเจ้าพนักงาน มีตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัตินี้ และได้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่นเพราะการปฏิบัติการทำงานตามตำแหน่งหน้าที่ นำความลับนั้นไปเปิดเผยนอกอำนาจหน้าที่ของตน โดยประการที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นบทลงโทษพนักงานคุมประพฤติเพื่อมิให้ปกปิดความลับของจำเลย นั้น น่าจะเหมาะสมและนำมาปรับใช้กับการคุมประพฤตินิติบุคคลได้เช่นเดียวกัน

4.2.3 ระเบียบกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2526 ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการดำเนินการคุ้มครองประพจน์ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ นั้น เป็นบทบัญญัติที่วางแนวทางในการปฏิบัติงานของพนักงานคุ้มครองประพจน์ในการคุ้มครองประพจน์จำเลย

4.2.3.1 การสืบเสาะและพินิจ (หมวดที่ 1) มีสาระสำคัญ ดังนี้ คือ

ก. เมื่อศาลมีคำสั่งให้ทำการสืบเสาะและพินิจ หัวหน้าสำนักงานจะเป็นผู้ดูแลควบคุมการปฏิบัติงานธุรการในการจัดเตรียมเอกสารสำนวนลงทะเบียยนรับคดี กรอกรอกหน้าสำนวน แล้วพิจารณาจ่ายคดีให้แก่พนักงานคุ้มครองประพจน์ให้เหมาะสมและรวดเร็ว และติดตามการทำงานของพนักงานคุ้มครองประพจน์

ข. พนักงานคุ้มครองประพจน์จะต้องดำเนินการสืบเสาะและพินิจอย่างรวดเร็วยภายใน 15 วัน นับแต่ศาลมีคำสั่งโดย

1. สอบปากคำจำเลยเบื้องต้นตามระเบียบข้อ 3.1
2. รวบรวมหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวจำเลย เพื่อเก็บรวบรวมเป็นหลักฐานประกอบสำนวน
3. ขอทราบประวัติการกระทำผิด หรือประวัติอื่น ๆ ของจำเลยจากหน่วยงานอื่น ๆ เช่น การบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น
4. การขอสำนวนศาลเพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
5. การส่งตัวจำเลยให้แพทย์ และจิตแพทย์ตรวจร่างกายหรือจิตใจ ตรวจปัสสาวะ
6. การเรียกพยานบุคคล พยานวัตถุ หรือพยานเอกสารให้หัวหน้าสำนักงานเป็นผู้ลงนามในหนังสือ
7. ทำการบันทึกถ้อยคำพยานตามรูปแบบที่กำหนด
8. กรณีที่มีความจำเป็นต้องเข้าไปในสถานการณหรือทำงานหรือมีความเกี่ยวข้องด้วยในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกถึงพระอาทิตย์ขึ้นให้ชี้แจงเหตุผลและความจำเป็นต่อหัวหน้าสำนักงานเมื่อคำร้องขออนุญาตต่อศาล
9. เมื่อทำการสืบเสาะและพินิจเสร็จแล้วให้ทำรายงานการสืบเสาะและพินิจตามรูปแบบเสนอต่อหัวหน้าสำนักงาน เพื่อส่งศาลต่อไปโดยให้ส่งล่วงหน้าก่อนครบกำหนดไม่น้อยกว่า 3 วัน

10. เป็นเรื่องศาลเรียกไปสอบถาม หรือกรณีที่ค้ำนรายงานให้พนักงานคุมประพฤติเตรียมพยานหลักฐานเข้าสืบต่อไป

การดำเนินการตามข้อ 1-3 นั้นถ้ากรณีที่เป็นนิติบุคคลแล้วจะต้องทำการสอบให้ผู้แทนนิติบุคคลเพื่อทราบข้อมูลของนิติบุคคลจำเลยมากกว่าที่จะสอบประวัติของผู้แทนนิติบุคคล ส่วนการรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ นั้นจะเป็นการรวบรวมหลักฐานเกี่ยวกับนิติบุคคล เช่น หลักฐานการจดทะเบียนบริษัท หลังบริภัณฑ์สนธิ และหลักฐานที่จำเป็นอื่น ๆ เพื่อนำมาประกอบในการตรวจสอบส่วนในเรื่องการตรวจร่างกายตามข้อ 5 นั้นในกรณีของนิติบุคคลควรจะเป็นการไปตรวจสอบสถานที่ตั้งของนิติบุคคล ตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ เช่น ผลิตภัณฑ์อาหาร และยาตรวจสอบคุณภาพของสิ่งแวดล้อมภายในและละแวกข้างเคียงนิติบุคคล โดยเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญเช่นทางวิทยาศาสตร์ การอุตสาหกรรมมากกว่าจะเป็นการตรวจร่างกายของผู้แทนนิติบุคคล สำหรับระยะเวลาในการทำการสืบเสาะและพินิจควรจะยาวกว่าในกรณีของบุคคลธรรมดา และควรมีระยะเวลาในการตรวจสอบรายงานได้ก่อนส่งศาลอย่างน้อยประมาณ 1 อาทิตย์

4.2.3.2 การควบคุมและสอดส่อง (หมวดที่ 2)

1. เมื่อศาลมีคำสั่งให้คุมความประพฤติจำเลยแล้วหัวหน้าสำนักงานจะเป็นผู้ดูแลในการปฏิบัติงานธุรการ จัดเตรียมเอกสารสำนวนสอดส่องเลขทะเบียนรับคดี แล้วพิจารณาจ่ายคดีให้แก่พนักงานคุมประพฤติ

2. พนักงานคุมประพฤติจะให้ผู้ถูกคุมความประพฤติมาพบเพื่ออธิบายให้ทราบถึงเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติและติดตามผู้ถูกคุมความประพฤติที่ไม่มาพบ

3. ทำการบันทึกถ้อยคำผู้ถูกคุมความประพฤติตามแบบฟอร์ม

4. จัดทำบันทึกการคุมความประพฤติในการมารายงานตัว และในการออกไปสอดส่องตามแบบที่กำหนด

ในส่วนของการควบคุมและสอดส่องนิติบุคคล พนักงานคุมประพฤติจะเรียกให้ผู้แทนนิติบุคคลมาพบเพื่ออธิบายและซักซ้อมความเข้าใจเพื่อให้ทราบถึงเงื่อนไขในการคุมประพฤติเพื่อที่จะทำให้นิติบุคคลปฏิบัติตามเงื่อนไขได้อย่างถูกต้อง และจัดทำบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับนิติบุคคลในรายละเอียดเกี่ยวกับกิจการของนิติบุคคล บัญชีงบดุลของนิติบุคคล สภาพความผิดและพฤติการณ์แห่งคดี เป็นต้น

4.2.3.3 เบ็ดเตล็ด (หมวด 3) เป็นเรื่องการสืบเสาะ และทำการสอดส่องนอกเขตอำนาจ สำนักงานคุมประพฤตินั้นจะมอบหมายให้ สำนักงานที่มีอำนาจทำการสืบเสาะและควบคุมและสอดส่องแทนได้ซึ่งเรียกว่า การส่งประเด็น

การทำบันทึกย่อการปฏิบัติงาน ตลอดจนการรายงานผลการปฏิบัติงานต่อหัวหน้าสำนักงาน และการทำรายงานให้งานสถิติประเมินผลและวางแผนของสำนักงานดำเนินการต่อไป

4.3 การคุมประพฤตินิติบุคคลกับหน่วยงานคุมประพฤติ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ว่าหน่วยงานในการคุมประพฤตินิติบุคคล ของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ประกอบด้วยหน่วยงานคุมประพฤติซึ่งขึ้นอยู่กับศาล หน่วยงานของรัฐที่แยกเป็นอิสระ หรือพนักงานคุมประพฤติที่ศาลแต่งตั้ง ตลอดจนกรณีที่เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรนั้น การที่จะนำการคุมประพฤตินิติบุคคลมาปรับ ใช้กับหน่วยงานที่มีอยู่ในประเทศไทยนั้น สามารถนำมาปรับใช้ได้หรือไม่เพียงใด พิจารณาได้จากหน่วยงานคุมประพฤติและองค์กรอื่นดังนี้

4.3.1. หน่วยงานคุมประพฤติ ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในสังกัดของ กระทรวงยุติธรรม อันได้แก่กรมคุมประพฤติ พนักงานคุมประพฤติส่วนใหญ่เป็น พนักงานคุมประพฤติ วิชาชีพตำแหน่งพนักงานคุมประพฤติ และพนักงานคุมประพฤติ ลูกจ้างชั่วคราวซึ่ง มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ อาชีวศึกษาและจิตวิทยา ฯลฯ ผ่านการอบรมและฝึกงานคุม ประพฤติทั้งด้านการสืบเสาะและรายงาน การควบคุมและสอดส่อง ตลอดจนงาน บริการสังคม และได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็น พนักงานคุมประพฤติ ในสำนักงานใหญ่ ๆ ที่มีปริมาณงานมากจะแบ่งสายงานการ รับผิดชอบออกเป็น

1. งานสืบเสาะและรายงาน
2. งานควบคุมและสอดส่อง
3. งานบริการสังคม

พนักงานในแต่ละสายงานจะย้ายสลับกันไปในงานต่าง ๆ เพื่อจะได้มีโอกาสทบทวนความรู้ และความชำนาญในสายงานต่าง ๆ แต่ในกรณีที่ เป็นสำนักงานขนาดเล็กไม่สามารถที่จะแบ่งสายงานได้พนักงานคุมประพฤติจะต้องรับผิดชอบงานหลักทั้ง 2 ประเภทคืองานสืบเสาะและรายงาน รวมทั้งควบคุมและสอดส่อง

ในประเทศไทยเนื่องจากกฎหมายยังไม่ให้อำนาจพนักงานคุมประพฤติในการควบคุมและสอดส่องผู้กระทำผิดที่เป็นนิติบุคคล แต่ศาลจะใช้กระบวนการคุมประพฤติกับจำเลยที่เป็นนิติบุคคลซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด ฯลฯ ในส่วนของงานสืบเสาะและรายงาน เช่นกรณีบริษัทที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์รายวันดูหมิ่นเจ้าพนักงาน ความผิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมเงินตรา ฯลฯ ซึ่งเป็นใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติวิธีการดำเนินคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 11 ซึ่งในคดีเหล่านี้มีความยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากกว่าคดีธรรมดา ประกอบกับบริษัทเหล่านี้มักจะมีอิทธิพลทางด้านกำลังเงินและบุคลากรที่ปรึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนั้นจึงต้องใช้พนักงานคุมประพฤติซึ่งมีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์มากกว่าในคดีธรรมดาอย่างไรก็ตามพนักงานเหล่านี้ก็ยังขาดความรู้ความชำนาญทางกฎหมายเฉพาะด้าน เช่น ด้านการบัญชี การก่อสร้าง ความรู้เกี่ยวกับภาษีอากร ด้านอาหารและยา ด้านอุตสาหกรรม และวิทยาศาสตร์ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า พนักงานคุมประพฤติที่จะคุมประพฤตินิติบุคคลนั้นควรจะมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นพนักงานคุมประพฤติอาชีพ ซึ่งรับจากผู้ที่มีคุณวุฒิในหลายสาขา มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เกษตรกรรมศาสตร์ นักบัญชี นักอุตสาหกรรมเพื่อมอบหมายงานที่เหมาะสมในแต่ละคดี และพนักงานคุมประพฤติ ควรจะได้รับการอบรมให้มีความรู้พื้นฐานในหลายสาขาดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้และความสามารถอันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพของการทำงาน
2. พนักงานคุมประพฤติเหล่านี้จะต้องผ่านการทำงาน มีประสบการณ์มากพอสมควรและได้รับการฝึกอบรมความรู้ในด้านต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งต้องผ่านการคัดเลือกมาจากผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

3. เนื่องจากการคุมประพฤตินิติบุคคลมีความยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากกว่าคดีธรรมดา พนักงานคุมประพฤติซึ่งทำการควบคุมผู้กระทำผิดควรจะมีไม่ต่ำกว่า 3 คนต่อคดี โดยมีหัวหน้าคณะเป็นผู้รับผิดชอบโดยประกอบด้วยพนักงานคุมประพฤติที่มีความรู้และความชำนาญในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับรูปคดี

4. พนักงานคุมประพฤติเหล่านี้ จะต้องผ่านการคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ วิชา ภูมิ คุณธรรม ชื่อสัตย์ สุจริต และควรได้รับการโยกย้ายสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการทุจริต หรือประพฤตินิยมชอบในการปฏิบัติหน้าที่

4.3.2. พนักงานคุมประพฤติที่ได้รับการแต่งตั้งจากศาล พนักงานคุมประพฤติประเภทที่ 2 นี้ เป็นพนักงานคุมประพฤติที่ได้รับการแต่งตั้งจากศาล เป็นรายคดี โดยได้รับการเสนอชื่อจากสำนักงานคุมประพฤติกลางและได้รับการอนุญาตจากศาล ซึ่งพนักงานคุมประพฤติที่ได้รับการแต่งตั้งนี้จะได้รับการคัดเลือกมาจาก ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านต่าง ๆ เช่น อาจารย์ในมหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญจากกระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรใด ๆ เพื่อติดตามควบคุมและสอดส่องนิติบุคคลผู้กระทำผิดพนักงานคุมประพฤติเหล่านี้ เป็นพนักงานคุมประพฤติเฉพาะกิจมักจะได้รับการมอบหมายจากศาลเป็นรายคดีให้ทำงานพร้อมกับพนักงานคุมประพฤติวิชาชีพซึ่งจะส่งผลให้มีพนักงานคุมประพฤติที่มีคุณวุฒิ และประสิทธิภาพสูงต่อไป เป็นการนำบุคลากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4.3.3. อาสาสมัครคุมประพฤติ เป็นบุคลากรภายในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ สละเวลาว่างมาช่วยในการควบคุมและสอดส่องผู้ถูกคุมความประพฤติ โดยผ่านการสืบเสาะและคัดเลือกมาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และวิทยุวุฒิในชุมชนเพื่อที่จะให้เกิดข้อดีของอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมตั้งอาสาสมัครคุมประพฤติขึ้นมาก็โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้มีส่วนช่วยเหลือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมร่วมกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยพนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้ออกไปสืบเสาะและสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เพื่อคัดเลือกเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ เข้าร่วมการอบรมก่อนที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติต่อไป จากนั้นก็มอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ สำหรับในคดีคุมประพฤตินิติบุคคลนั้นอาสา

สมัครคุมประพฤติจะช่วยในการคุมประพฤติได้โดยการสรรหาบุคคลที่มีความรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ เช่น นักวิทยาศาสตร์ นักการบัญชี วิศวกร อาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อเชิญเข้าร่วมอบรมเป็น อาสาสมัครคุมประพฤตินิติบุคคลต่อไป ในกรณีนี้สามารถที่จะช่วยลดปัญหาในการ ขาดแคลนบุคลากรในด้านต่าง ๆ ลงไปได้และสามารถสรรหาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถสูงจากภายนอกหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติในการ คุมประพฤตินิติบุคคลได้ ตลอดจนช่วยลดงบประมาณในด้านค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ลงได้

4.3.4. องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร (NGO) ในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรเข้ามาช่วยในการคุมประพฤตินิติบุคคล เช่น ช่วยควบคุมนิติบุคคลในการทำงานบริการสังคม ในประเทศไทยนั้นมีองค์กรที่ไม่ แสวงหาผลกำไรอยู่หลายองค์กรโดยเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ซึ่ง องค์กรไม่ได้แสวงหาผลกำไรเหล่านี้ก่อตั้งขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการที่จะบำเพ็ญ คุนประโยชน์ให้แก่สังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีกรมรงค์ ในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ได้แก่ มูลนิธิตาวิเศษ มูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ ฯลฯ

ในการนำการคุมประพฤตินิติบุคคลมาใช้ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรจะ มีส่วนอย่างมากในฐานะเป็นองค์กรที่จะช่วยเหลือในการติดตาม ควบคุมและสอดส่อง ผู้ถูกคุมประพฤติให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาล ตลอดจนจะเป็นองค์กรที่ได้รับ ประโยชน์จากการคุมประพฤติได้เช่นเดียวกันและประการสุดท้ายจะช่วยติดตาม ตรวจสอบการทำงานของพนักงานคุมประพฤติให้ทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตอีกทั้งยัง จะเป็นการให้สังคมมีส่วนร่วมในการควบคุมและป้องกันอาชญากรรมได้ด้วยแต่ อย่างไรก็ตาม องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรเหล่านี้อาจจะมีแนวความคิดที่เป็นไป ในทางตรงข้ามกับนิติบุคคลที่กระทำผิด อาจจะทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นกลาง ซึ่งจะทําให้นิติบุคคลไม่ยอมรับ เกิดการขัดแย้งกันได้

ดังนั้นถ้าจะนำวิธีการคุมประพฤตินิติบุคคลมาใช้ในประเทศไทยแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิในกระบวนการยุติธรรมว่าหน่วยงานคุมประพฤติของประเทศไทยซึ่งได้แก่กรมคุมประพฤติ สังกัดกระทรวงยุติธรรมนั้น สามารถที่จะนำมาปรับใช้ในการคุมประพฤตินิติบุคคลได้ โดยการแบ่งเป็นฝ่ายอยู่ในกรมคุมประพฤติอาจจะ เป็นฝ่ายคุมประพฤตินิติบุคคล รับผิดชอบในการคุมประพฤติคดีที่จำเลยเป็นนิติบุคคล โดยทำการสืบเสาะและรายงานตลอดจนควบคุมและสอดส่องนิติบุคคลซึ่งศาลมีคำสั่งให้คุมประพฤติ โดยจะให้พนักงานคุมประพฤติที่ความอาวุโสพอสมควร และให้การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถโดยการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและรับพนักงานคุมประพฤติที่มีคุณวุฒิด้านอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีก เช่น นักบัญชี นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร ฯลฯ นอกจากนี้ยังสามารถที่จะสรรหาบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิจากสายงานต่าง ๆ ในรูปของอาสาสมัครคุมประพฤติหรือพนักงานคุมประพฤติที่ศาลแต่งตั้งขึ้นเป็นรายคดี นอกจากนี้สามารถขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม ตลอดจนองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรในชุมชนเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยควบคุมและสอดส่องนิติบุคคล ซึ่งน่าจะเชื่อว่าจะมีหน่วยงานและพนักงานคุมประพฤติเพียงพอ และมีประสิทธิภาพในการคุมประพฤตินิติบุคคลได้เป็นอย่างดี มีการควบคุมและตรวจสอบซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลในการป้องกันการทำผิดของนิติบุคคลได้

4.4 ข้อดีและข้อเสียของการคุมประพฤตินิติบุคคล

การคุมประพฤตินิติบุคคลเมื่อนำมาใช้แล้วจะก่อให้เกิดผลดีและผลเสียพิจารณาได้ดังต่อไปนี้คือ

4.4.1 ข้อดีของการคุมประพฤตินิติบุคคลก่อให้เกิดผลดีหลายด้านดังนี้

คือ ⁴ 21

²¹ The Administrative office of The United State Court, Division of Probation, "Community Service the guide for Sentencing and Implementation" P. 5.

1. ผลดีต่อศาล การคุมประพฤตินิติบุคคลจะก่อให้เกิดผลดีต่อศาลดังนี้
 - ก. การคุมประพฤตินิติบุคคลเป็นทางเลือกอื่น ๆ ในการพิจารณาพิพากษาคดีสำหรับศาล ซึ่งสามารถใช้ได้อย่างเที่ยงธรรมโดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจของนิติบุคคลที่กระทำผิด
 - ข. ศาลสามารถที่จะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติอื่น ๆ ในการที่จะควบคุมการดำเนินกิจกรรมบริษัทที่กระทำผิดทดแทนความเสียหายที่ก่อขึ้นให้กลับคืนสู่สังคม และเพื่อเป็นการลงโทษได้พร้อม ๆ กัน เพราะเป็นการบังคับให้ใช้เวลาประกอบธุรกิจ และทรัพยากรต่าง ๆ ในการประกอบธุรกิจของนิติบุคคล
 - ค. ทำให้ศาลสามารถที่จะติดตามควบคุมและสอดส่องการดำเนินกิจการของนิติบุคคลที่กระทำผิดได้ อันจะเป็นการป้องกันมิให้นิติบุคคลกระทำผิดซ้ำอีก
 - ง. ทำให้ศาลสามารถทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับจำเลย ซึ่งเป็นนิติบุคคลจากรายงานการสืบเสาะและพินิจ เพื่อใช้ประกอบดุลพินิจของศาลในการที่จะใช้มาตรการในการลงโทษที่เหมาะสมสำหรับจำเลยต่อไป

2. ผลดีต่อผู้เสียหาย การคุมประพฤตินิติบุคคลจะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้เสียหายดังนี้
 - ก. ในสายตาของผู้เสียหาย การคุมประพฤตินิติบุคคลโดยกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ นั้น เป็นการลงโทษต่อนิติบุคคลที่มองเห็นผลชัดเจนเป็นรูปธรรม และชดเชยความเสียหายในทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายตามความต้องการของผู้เสียหายได้
 - ข. ทำให้ผู้เสียหายรู้สึกพึงพอใจบ้างจากการที่ได้ตอบโต้ต่อการกระทำผิดของนิติบุคคล โดยที่ผู้กระทำผิดไม่สามารถหลบหนีจากความรับผิดชอบต่อการกระทำที่ได้กระทำไป
 - ค. ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยค่าเสียหายทางอาญาที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดของนิติบุคคลได้โดยคำสั่งของศาลโดยไม่ต้องไปฟ้องในคดีแพ่งอีก ตลอดจนได้รับการบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น (Reparation)

3. ผลดีต่อชุมชน

ก. การคุ้มครองพยานิติบุคคลเป็นการปกป้องและคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากภัยอาชญากรรมอันเกิดจากการกระทำผิดทางอาญาของนิติบุคคล ซึ่งนับวันแต่จะมีปริมาณมากขึ้นโดยเฉพาะอาชญากรรมทางธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสภาวะเศรษฐกิจและทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ข. การคุ้มครองพยานิติบุคคลโดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองพยานิติต่าง ๆ เช่น การทำงานบริการสังคม การแก้ไขสภาพแวดล้อม การชดเชยค่าเสียหายทางอาญา นั้น ปรากฏผลงานให้เห็นเป็นรูปธรรมต่อชุมชนมากกว่าการลงโทษปรับหรือริบทรัพย์เพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะในกรณีที่อัตราโทษปรับต่ำ

ค. การคุ้มครองพยานิติบุคคลนั้นศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ผู้ถูกคุ้มครองปฏิบัติอื่นจะเป็นการที่นิติบุคคลได้มีโอกาสชดเชยความเสียหายที่ก่อให้เกิดขึ้นแก่สังคมอีกทางหนึ่ง เช่น ความเสียหายที่ก่อให้เกิดแก่สภาพแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ

ง. การคุ้มครองพยานิติบุคคลจะช่วยลดการเอาผิดเอาเปรียบในการประกอบธุรกิจการค้าของนิติบุคคล เพราะจะทำให้นิติบุคคลต่างก็ประกอบการค้าโดยวิธีที่ถูกต้องแข่งขันกันอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน

จ. การคุ้มครองพยานิติบุคคลนั้นสามารถที่จะลงโทษผู้ที่กระทำผิดได้โดยตรงมากกว่าการคุ้มครองผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลเพียงอย่างเดียว เพราะผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลสามารถที่จะเปลี่ยนได้ง่าย

4. ผลดีต่อนิติบุคคลผู้กระทำผิด

ก. เปิดโอกาสให้นิติบุคคลที่กระทำผิดได้มีโอกาสแก้ไขปรับปรุงการดำเนินกิจการของนิติบุคคลให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะเป็นผลดีต่อลูกจ้างหรือพนักงานของนิติบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งนิติบุคคลที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งมีพนักงานจำนวนมากการลงโทษถึงขั้นปิดกิจการนิติบุคคลจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อพนักงานและครอบครัวเป็นอย่างมาก ซึ่งมากกว่าการที่บุคคลธรรมดาต้องโทษจำคุก

ข. นิติบุคคลที่กระทำผิดได้มีโอกาสที่จะได้ช่วยบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและสามารถประกอบกิจการต่อไปได้ อันเป็นการแก้ไขภาพพจน์ของบริษัทให้ดีขึ้นนั่นเอง

ดังนั้นผลดีของการนำวิธีการคุ้มครองพยานิติบุคคลใช้ จึงมีข้อดีหลายประการด้วยกัน

4.4.2 ข้อเสียของการคุมประพฤตินิติบุคคล การคุมประพฤตินิติบุคคล แม้ว่าจะปรากฏผลดีหลายประการ แต่ก็อาจจะมีผลเสียได้ดังนี้

1. กระทบกระเทือนต่อการประกอบกิจการของบริษัท การที่มีมาตรการในการควบคุมนิติบุคคลที่เข้มงวด มีหน่วยงานในการบังคับใช้กฎหมายมากขึ้นทำให้บริษัทไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมายได้ง่าย ดังนั้น ทำให้ต้นทุนในการประกอบกิจการของบริษัทสูงขึ้นด้วย อันจะกระทบต่อการประกอบกิจการในรูปบริษัท โดยเฉพาะขณะนี้ประเทศไทยกำลังจะพัฒนาจากประเทศเกษตรกรรมไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC) ซึ่งจะกระทบต่อบรรยากาศการลงทุนของต่างประเทศได้ อย่างไรก็ตาม การคุมประพฤตินิติบุคคลจะกระทบต่อการประกอบธุรกิจที่หลีกเลี่ยงกฎหมายหรือละเมิดกฎหมายเท่านั้นหาได้มีผลอันใดต่อบริษัทที่ประกอบธุรกิจโดยสุจริต ทั้งจะเป็นการลดการเอาเปรียบผู้ที่ประกอบธุรกิจโดยสุจริตอีกด้วย

2. ผลเสียเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากนิติบุคคลก็คือคณะบุคคลกิจการหรือกองทรัพย์สินที่ก่อตั้งเพื่อสาธารณประโยชน์ ซึ่งส่วนใหญ่จะดำเนินการในรูปของคณะบุคคลทำให้มีทุนทรัพย์สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิติบุคคลขนาดใหญ่ที่ประกอบธุรกิจครบวงจรหรือประกอบธุรกิจข้ามชาตินั้นมีทุนจดทะเบียน หรืองบประมาณของนิติบุคคลนั้นสูงมากมีบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ เช่น นักกฎหมาย นักบัญชี ฯลฯ ที่มีคุณวุฒิส่ง ทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย เพราะนิติบุคคลเหล่านี้มีกำลังเงิน บุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิในการปกปิดคดีหรือในการต่อสู้คดี อีกทั้งมีอิทธิพลอย่างสูงในการบริหารประเทศหรือรัฐบาล ทำให้ไม่สามารถที่จะบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเท่าเทียมกัน อันจะก่อให้เกิดผลเสียที่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้กับนิติบุคคลขนาดเล็กมากกว่าที่จะบังคับใช้กับบริษัทที่มีขนาดใหญ่

3. บุคลากรในงานคุมประพฤตินิติบุคคลนั้นจะต้องเป็นบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่จะคุมประพฤติ ตลอดจนจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นอย่างสูง เนื่องจากการคุมประพฤตินิติบุคคลนั้นเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์จำนวนมากอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องการทุจริตในวงงานได้ หน่วยงานจึงจะต้องมีระบบการควบคุมและการตรวจสอบ (Check and Balance) ตลอดจนมีการป้องกันการทุจริตเป็นอย่างดี

4. เนื่องจากการคุมประพฤตินิติบุคคลมีขอบเขตกว้างขวาง ซึ่งก็จะหมายถึงค่าใช้จ่ายซึ่งเพิ่มสูงขึ้นมากในการคุมประพฤติ ไม่เพียงแต่ปริมาณนิติบุคคลที่ถูกคุมประพฤติจะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น แต่การคุมประพฤติจะต้องใช้เวลาในการฝึกอบรมพนักงานคุมประพฤติ เพื่อเพิ่มความชำนาญเป็นเวลานานนับปีจนกว่าจะเชื่อได้ว่ามีความสามารถเพียงพอ ผลกระทบจากการแก้ไขด้วยการคุมประพฤติเหล่านี้ แม้ว่าจะไม่ต้องการจากสังคมต่าง ๆ ด้วยเหตุที่อาชญากรรมธรรมดาขาดเครื่องมือที่จะใช้ในการคุมประพฤติก็ทำให้ไม่มีความสามารถซึ่งก็เป็นเช่นเดียวกันสำหรับบริษัท ด้วยเหตุนี้ค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่เพิ่มขึ้นของการคุมประพฤติจะต้องได้รับการชดเชย โดยการเรียกเก็บค่าบริการจากบริษัทจำเลย ซึ่งค่าบริการนี้จะเป็นประกันว่าประชาชนสาธารณะจะไม่ต้องเป็นผู้จ่ายเงินโดยตรงในการแก้ไขบริษัทที่กระทำผิด²² ดังเช่นเงื่อนไขการคุมประพฤติของบางมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงให้จำเลยจ่ายค่าธรรมเนียมในการคุมประพฤติ²³

สรุป เมื่อพิจารณาจากข้อดีและข้อเสียของการคุมประพฤตินิติบุคคลแล้ว จะเห็นได้ว่าการคุมประพฤตินิติบุคคลนั้นก่อให้เกิดผลดีหลายประการด้วยกันทั้งต่อศาล ชุมชน ผู้เสียหายและต่อจำเลยเอง โดยก่อให้เกิดผลดีในการปกป้องและคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ในรูปของนิติบุคคลอันเป็นอาชญากรรมทางธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถเข้าไปติดตามการดำเนินการป้องกันการกระทำผิดแล้ว ยังเป็นการข่มขู่มิให้นิติบุคคลอื่น กระทำผิดอีกทั้งยังจะเป็นการลงโทษนิติบุคคลที่กระทำผิดให้เกิดความยุ่งยากและลำบากจากการกระทำผิดมากกว่าการลงโทษปรับแล้วจ่ายค่าปรับเพียงอย่างเดียว

²² Frank Parkin, "Corporate Crime" Power, Crime, and Mystification, P. 72

²³ The Administrative Office of The United State Court, Division Probation, P.

นอกจากนี้การลงโทษนิติบุคคลโดยตรงจะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้แทนหรือผู้จัดการของบริษัทซึ่งอาจจะมิได้รู้เห็นด้วยในการกระทำผิดของลูกจ้าง และจะเป็นผลดีต่อบุคคลซึ่งอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพนักงานบริษัทซึ่งจะมีปริมาณมากกว่าในรายของบุคคลธรรมดา แม้ว่าผลเสียของการคุมประพฤตินิติบุคคลจะมีอยู่บ้างในส่วนของบรรยากาศการลงทุนของนิติบุคคล และความคิดเห็นที่ว่ากฎหมายอาญาจะใช้กับบุคคลธรรมดาเท่านั้น แต่จะเห็นได้ว่าประโยชน์ที่จะได้รับนั้นมากกว่ามากมายนัก โดยเป็นการปรับปรุงแก้ไขให้กฎหมายมีความทันสมัย ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์ปัจจุบันได้อย่างดี อันจะบรรลุปเป้าหมายของการปกป้องและคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากภัยอาชญากรรมที่กระทำโดยนิติบุคคลได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

อนึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ซึ่งประกอบด้วย ผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ ทหาร ตำรวจและราชทัณฑ์ สำนักงานคุมประพฤติ และผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย ปรากฏว่าได้ข้อสังเกตมากมายหลายประการ แม้ว่ามาตรการนี้เป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อนในประเทศไทย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ส่วนใหญ่เห็นด้วยในการที่จะนำมาตรการคุมประพฤตินิติบุคคลมาใช้ ซึ่งประกอบด้วย ผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ ผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากอาชญากรรมทางธุรกิจมีมากขึ้น มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่คือโทษปรับและริบทรัพย์สินนั้นไม่เพียงพอต่อการควบคุมการดำเนินกิจการของนิติบุคคล เพื่อควบคุมอาชญากรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมทางธุรกิจซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ประกอบกับประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 และพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ให้อำนาจศาลไทยในการที่จะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤตินิติบุคคลได้ จึงควรที่จะได้ปรับปรุงให้เหมาะสม

2. อย่างไรก็ตามมีบางท่านจากหน่วยงานกรมอัยการไม่เห็นด้วยที่จะนำวิธีการคุมประพฤตินิติบุคคลมาใช้ โดยมีความเห็นว่านิติบุคคลไม่อาจมีความรับผิดชอบทางอาญาได้จึงไม่จำเป็นต้องไปพิจารณาถึงเรื่องการคุมประพฤตินิติบุคคล